

Lygybė ir nediskriminavimas

2005 m.
metinė ataskaita

Pagrindinės teisės ir kova su diskriminacija

Užimtumas ir socialiniai reikalai

Europos Komisija

Lygybė ir nediskriminavimas

2005 m.
metinė ataskaita

Užimtumas ir socialiniai reikalai

Pagrindinės teisės ir kova su diskriminacija

Europos Komisija
Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas
D.3 Padalinys

Rankraštis parengtas 2005 m. balandžio mėn.

Šio leidinio turinys nebūtinai atspindi Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato nuomonę ar poziciją.

Norėdami gauti Europos Komisijos užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato elektroninį informacinį biuletenį „ESmail“, kreipkitės el. paštu empl-esmail@cec.eu.int. Šis informacinis biuletenis leidžiamas reguliariai anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

Ataskaitą parengė:

Applica sprl

Apipavidalino:

Boom Boom sprl

Nuotraukos:

p. 5, 7, 9, 10, 12, 18, 21, 22: © Media Consulta

p. 25, 27, 29, 33, 34: © Carl Cordonnier, Dailylife

p. 36: © Europos Komisija

**Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti
atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą**

Informacija teikiama nemokamai telefonu:

00 800 6 7 8 9 10 11

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete.
Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu.int>).

Kataloguotų duomenų galima rasti šio leidinio pabaigoje.

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2005

ISBN 92-894-9456-5

© Europos Bendrijos, 2005

Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

Turinys

Ižanga >	5
I Dalis > Rasinės lygybės ir Užimtumo lygybės direktyvų įgyvendinimo pažanga	7
ES teisės aktai ir veiksmai	7
Nacionalinių teisės aktų pakeitimai	13
Asmens teisių apsauga ir užtikrinimas	17
II Dalis > Romų situacijos ES gerinimas	25
Problemos pobūdis ir mastas	25
Suderintos pastangos romų situacijai gerinti	26
Bendrijos veiksmų programa – dėmesys romams	31

Pastaraisiais metais pasiekta pažangos kovojant su diskriminacija ir įgyvendinant visų Europos Sąjungos gyventojų teisę į vienodą požiūrį.

Daugelis valstybių narių ėmėsi derinti savo įstatymus su dviem 2000 m. priimtomis ES direktyvomis – Rasinės lygybės direktyva (2000/43/EB), draudžiančia diskriminaciją daugelyje kasdienio gyvenimo sričių dėl rasės ar etninės priklausomybės, ir Užimtumo lygybės direktyva (2000/78/EB), draudžiančia diskriminaciją užimtumo ir mokymo srityje dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos. Tai taikoma ir dešimčiai naujųjų valstybių narių, įstojusių į ES 2004 m. gegužės mėn.

Pagal ES kovos su diskriminacija veiksmų programą ir toliau buvo remiamos šios pastangos, ypač siekiant užtikrinti, kad žmonės žinotų savo teises bei pareigas pagal naujuosius įstatymus ir kad būtų kovojama su diskriminaciniu požiūriu ir elgesiu.

Nepaisant pasiektos pažangos, diskriminacija tebeegzistuoja, ir reikia dar daug nuveikti teisei sistemai tinkamai įgyvendinti ir jos veikimui užtikrinti. Komisija vertina, ar valstybėse narėse priimti naujieji įstatymai atitinka minėtas direktyvas, ir imasi veiksmų, jeigu esama neatitikimų. Be to, ji kaupia išsamią valstybių narių pateikiamą informaciją apie tai, kaip jos taikė šias direktyvas per 5 metus nuo jų priėmimo, ir 2006 m. apie tai informuos Europos Parlamentą ir Tarybą.

2004 m. gegužės mėn. pradėdama konsultacijas dėl ateities politikos prioritetų, Komisija išleido Žaliąją knygą „Lygybė ir nediskriminavimas išsiplėtusioje ES“. 2005 m. viduryje ketinama priimti komunikatą, kuriame bus pateikti pasiūlymai dėl įgyvendintinių priemonių, įskaitant *Europos lygių galimybių metų* organizavimą 2007 -aisiais.

Prioritetinį Komisijos dėmesį politikai šioje srityje atspindi 2004 m. įkurta nauja komisarų grupė pagrindinių teisių, kovos su diskriminacija ir lygių galimybių klausimams. Komisijos pirmininko vadovaujamos grupės tikslas – plėtoti politinę darbotvarkę ir užtikrinti iniciatyvų šioje srityje darną. Kitas svarbus aspektas – planas įsteigti naują ES pagrindinių teisių agentūrą.

PRANEŠIMO METMENYS

Šiame pranešime apibendrinama praėjusių metų kovos su diskriminacija situacija valstybėse narėse ir visoje ES. Pranešimas padalytas į dvi dalis. Pirmojoje bendrais bruožais pristatomi Rasinės lygybės ir Užimtumo lygybės direktyvose pateikti reikalavimai ir Komisijos veiksmai, kuriais siekiama užtikrinti, kad valstybės narės laikytųsi minėtų reikalavimų. Po to apžvelgiami naujieji įstatymai ir kitos valstybių narių įdiegtos priemonės šiems reikalavimams vykdyti ir pateikiama keletas įstatymų taikymo pavyzdžių.

Antrojoje dalyje nagrinėjama romų, kurie yra didžiausia išsiplėtusios ES tautinė mažuma, situacija ES. Šioje dalyje apžvelgiami ES veiksmai, kuriais siekiama spręsti paplitusias atskirties ir diskriminacijos problemas, kylančias romų bendruomenėms visoje Europoje.

Konsultacijos dėl ES antidiskriminacinės politikos ateities

Išleidus Žaliąją knygą „Lygybė ir nediskriminavimas išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“¹, 2004 m. prasidėjo konsultacijų procesas dėl tolesnių būtinų veiksnių apsaugai nuo diskriminacijos išplėsti ir stiprinti. Iš visų valstybių narių, taip pat iš Rumunijos bei Turkijos, buvo gauta 1 443 atsakymų į klausimynus ir 150 atsiliepimų raštu. Juos pateikė nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos, lygybės institucijos, nevyriausybines organizacijos, socialiniai partneriai, ekspertai ir pavieniai visuomenės nariai. Pagrindiniai šio proceso rezultatai buvo pateikti 2004 m. lapkričio mėn. Nyderlanduose surengtoje konferencijoje „Lygybė ateities Europoje“. Jie yra tokie:

- po plėtos ES turėtų stiprinti kovos su diskriminacija pastangas (pasak 88% respondentų);
- ES turėtų imtis konkrečių veiksnių romų situacijai visose valstybėse narėse spręsti;
- ES taip pat turėtų suaktyvinti kovą su išankstinėmis nuostatomis ir diskriminacija dėl seksualinės orientacijos tiek „senosiose“, tiek naujosiose valstybėse narėse;
- būtinos tolesnės pastangos šioms direktyvoms įgyvendinti nacionaliniu lygiu;
- pagrindinės veiksmingo šių direktyvų įgyvendinimo kliūtys yra diskriminacinis požiūris ir elgesys (68%), priimta nepakankamai teisės aktų (59%) ir nepakankami informacija bei informuotumas apie teises ir pareigas (48%);
- nevyriausybines organizacijos ir kiti subjektai reikalauja, kad apsauga nuo diskriminacijos dėl visų priežasčių pasiektų Rasinės lygybės direktyvoje numatytą lygį, tačiau kai kurios nacionalinės institucijos mano, kad tai būtų per daug ankstyva;
- veiksmingiausias būdas šiose direktyvose nenumatytoms problemoms spręsti yra nauji teisės aktai (34%), informavimas (32%) ir pozityvioji diskriminacija (23%);
- nediskriminavimo ir lygybės aspektai turėtų būti integruoti į įvairias ES politikos sritis;
- 82% respondentų sutiko, kad būtina stipriau susieti įvairias kovos su diskriminacija dėl skirtingų priežasčių, įskaitant diskriminaciją dėl lyties, pastangas;
- 93% respondentų manė, kad rengiant veiksmingą lygybės ir kovos su diskriminacija politiką svarbu kaupti duomenis; tačiau kartu pabrėžtas poreikis saugoti asmens privatumą;
- absoliučioje daugumoje atsakymų raštu buvo pabrėžta pridėtinė ES finansavimo vertė remiant politikos veiksmus ir kovos su diskriminacija teisės aktus. Pirmiausiai siūloma teikti paramą tokiose srityse kaip „informacija ir informavimas“ (60%) ir „analizė bei stebėseną“ (54%);
- svarbus visų su diskriminacija kovojančių institucijų vaidmuo (ypač tų, kurios dirba su nukentėjusiais); ypač būtina plėsti nacionalinių institucijų dalyvavimą.

(1) http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/policy/aneval/green_en.htm

Rasinės lygybės ir Užimtumo lygybės direktyvų įgyvendinimo pažanga

Praėjusiais metais kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse buvo pasiekta ženklios pažangos įgyvendinant Rasinės lygybės direktyvą (Direktyva 2000/43/EB) ir Užimtumo lygybės direktyvą (Direktyva 2000/78/EB). Dešimt naujųjų valstybių narių privalėjo visiškai perkelti šias direktyvas į nacionalinę teisę iki 2004 m. gegužės 1 d. – jų stojimo į ES datos; todėl per keletą mėnesių iki ES plėtros buvo priimta daug naujų įstatymų. Tuo pat metu daugelis iš kitų penkiolikos valstybių narių, kurių perkėlimo terminas jau buvo praleistas (Rasinės lygybės direktyvai – 2003 m. liepos 19 d., o Užimtumo lygybės direktyvai – 2003 m. gruodžio 2 d.), toliau ėmėsi priemonių šioms direktyvoms į nacionalinę teisę visiškai perkelti.

Kai kuriais atvejais atitinkami įstatymai yra susiję su diskriminacija dėl amžiaus ir negalios – valstybės narės galėjo papildomai prašyti iki trejų metų su šiomis dviem priežastimis susijusioms Užimtumo lygybės direktyvos nuostatomis įgyvendinti po termino, nustatyto kitoms priežastims. Danija pasirinko vienerius papildomus metus Užimtumo lygybės direktyvos nuostatomis dėl negalios įgyvendinti. Jungtinės Karalystės reglamentas dėl negalios įsigaliojo 2004 m. spalio mėn., o naujos profesinio mokymo taisyklės bus įgyvendintos 2006 m. rugsėjo mėn. Danija pasirinko dar vienerius metus nuostatomis dėl amžiaus įgyvendinti ir 2004 m. gruodžio mėn. priėmė teisės aktą dėl diskriminacijos dėl amžiaus ir negalios. Papildomus trejus metus nuostatomis dėl amžiaus įgyvendinti pasirinko Belgija, Vokietija, Nyderlandai, Švedija bei Jungtinė Karalystė, nuostatomis dėl negalios įgyvendinti – Prancūzija ir Švedija, o profesinio rengimo srityje – ir Jungtinė Karalystė. Šios valstybės privalo kasmet atsiskaityti Komisijai apie įgyvendinimo pažangą.

ES TEISĖS AKTAI IR VEIKSMAI

Rasinės lygybės ir Užimtumo lygybės direktyvų apžvalga

Koks ES kovos su diskriminacija direktyvų tikslas?

2000 m. priimant šias dvi direktyvas siekta užtikrinti, kad ES valstybėse narėse galiojančiuose įstatymuose būtų nustatyti minimalūs bendri standartai kovai su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų, neįgalumo, amžiaus ir seksualinės orientacijos. Šių direktyvų tikslas – sukurti bendrą kovos su šiomis diskriminacijos rūšimis teisinę sistemą ir tuo būdu įgyvendinti vienodo požiūrio principą. Šitaip valstybėms narėms neužkertamas kelias nuo diskriminacijos apsaugoti geriau, nei reikalaujama šiose direktyvose. Tačiau perkeldamos šias direktyvas valstybės narės privalėjo užtikrinti, kad būtų saugoma nemažiau nei iki tol.

Kas saugomas pagal šiuos Europos teisės aktus?

Pagal šias dvi direktyvas nuo diskriminacijos dėl rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų, amžiaus, seksualinės orientacijos ar neįgalumo yra saugomi visi ES teritorijoje esantys asmenys. Tai taikoma ir ES teritorijoje esantiems asmenims, kurie nėra valstybių narių piliečiai. Be to, saugomi ir asmenys, patiriantys diskriminaciją dėl to, kad juos diskriminuojantis asmuo *mano* arba *daro prielaidą*, kad jie priklauso tam tikrai rasei, išpažįsta tam tikrą religiją ir t. t., nors galbūt taip ir nėra. Tai taikoma ir asmenims, diskriminuojamiems dėl to, kad jie yra susiję su tam tikros rasės, religijos, seksualinės orientacijos ir t. t. asmeniu.

Nuo ko saugoma pagal šiuos teisės aktus?

Pagal šias direktyvas saugoma nuo tokių diskriminacijos formų:

- *Tiesioginė diskriminacija* – kai dėl bet kurios iš nurodytų diskriminacijos priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai, nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu.
- *Netiesioginė diskriminacija* – kai dėl iš pirmo žvilgsnio neutralių ir nediskriminuojančių sąlygų, kriterijų ar taikomos praktikos tam tikrą religiją ar įsitikinimus išpažįstantys, tam tikrą negalią turintys, tam tikro amžiaus ar tam tikros seksualinės orientacijos asmenys iš tiesų gali patekti į prastesnę situaciją nei kiti asmenys, nebent tai objektyviai pateisina teisėtas tikslas ir tai yra atitinkamas ir būtinas būdas šiam tikslui pasiekti.
- *Priekabiavimas* – kai dėl bet kurios nurodytos diskriminacijos priežasties nepageidaujamu elgesiu siekiama įžeisti ar įžeidžiamas asmens orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, žeminanti ar įžeidžianti aplinka.
- *Nurodymas diskriminuoti* – kitam asmeniui pateikiamas nurodymas diskriminuoti taip pat yra diskriminacija.

Be to, darbdaviai (ir kiti, kuriems taikoma Užimtumo lygybės direktyva, pavyzdžiui, mokymo organizatoriai), nesugebantys *tinkamai pasirūpinti neįgaliaisiais*, taip pat pažeidžia vienodo požiūrio principą. Tai reiškia, kad jie privalo imtis atitinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, kilti tarnyboje arba mokytis. Darbdaviai neprivalo imtis jokių priemonių, dėl kurių būtų neproporcingai apsunkinamos jų pareigos. Pareigų apsunkinimas kiekvienu atveju turi būti įvertintas pagal konkrečias aplinkybes. Galiausiai sprendimą tokiu klausimu priima teismas. Bet kuriuo atveju pareigos nėra neproporcingai apsunkintos, jei valstybė narė imasi priemonių darbdaviui atlyginti, pavyzdžiui, šiam tikslui skirdama lėšų.

Be to, pagal šias direktyvas nuo atleidimo iš darbo ar kito priešiško į skundą reaguojančių darbdavių elgesio turi būti apsaugoti darbuotojai, kurie skundžiasi dėl diskriminacijos arba dėl jos imasi teisminių procesinių veiksmų. Toks elgesys prilygsta *persekiojimui*, kuris yra draudžiamas. Be to, pagal Rasinės lygybės direktyvą asmenys yra apsaugoti nuo persekiojimo už užimtumo sferos ribų.

Kur ir kokiomis aplinkybėmis pagal šias direktyvas draudžiama diskriminacija?

Diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų, amžiaus ar seksualinės orientacijos yra neteisėta dėl įsidarbinimo, savarankiško įsidarbinimo ir profesinės veiklos, įskaitant atrankos kriterijus ir priėmimą į darbą; dėl priėjimo prie visų rūšių profesinio mokymo ir orientavimo, įskaitant praktinio darbo patirtį; dėl įdarbinimo ir darbo sąlygų, įskaitant atleidimą iš darbo ir užmokestį; ir dėl narystės ar dalyvavimo profesinėse sąjungose ir kitose darbuotojų organizacijose, darbdavių asociacijose ir profesiniuose organuose.

Diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės taip pat yra neteisėta dėl socialinės apsaugos, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą, socialinius privalumus (kaip antai nemokami vaistai pagal receptą ir nuolaidos kelionėms), švietimą; ir dėl galimybės gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei dėl jų tiekimo.

Kaip pagal šias direktyvas galima užtikrinti teisę į vienodą požiūrį?

Visiems asmenims, manantiems, kad jie yra diskriminuojami, turi būti *prieinamos teismo arba administracinės procedūros* jų teisėms užtikrinti. Teismai ar kitos atsakingos institucijos, atsižvelgdamos į nustatytus nacionalinius terminus, privalo apsvarstyti jų bylas ir, jei pripažįstama, kad diskriminacijos būta, – nustatyti atitinkamas teisės gynimo priemonės. Kai kuriose šalyse taikomos specialios procedūros diskriminacijos ginčams nagrinėti, o kai kuriose egzistuoja ir *taikinimo* procedūra ginčams spręsti. Net jeigu kuri nors valstybė narė tinkamai neįgyvendino šių direktyvų, asmenys vis tiek gali būti apsaugoti pagal jų nuostatas (žr. skyrių „Asmens teisių apsauga ir užtikrinimas“).

Iškeldami bylą teisme ar pateikdami ją kitoje institucijoje, *nukentėjusieji turi teisę į organizacijų* (pavyzdžiui, profesinių sąjungų arba diskriminacijos srityje veikiančių nevyriausybinų organizacijų), turinčių teisėtą interesą vienodo požiūrio principui užtikrinti, *paramą*. Paprastai būtinas nukentėjusiųjų sutikimas tokiai paramai teikti.

Kadangi diskriminacijos atvejus, atsižvelgiant į jų pobūdį, sunku įrodyti, šiose direktyvose reikalaujama, kad diskriminacijos bylose nukentėjusiojo pateiktinų įrodymų lygis būtų mažesnis nei įprasta. Kai ieškovas pateikia faktus, kuriais remiantis galima *daryti prielaidą*, kad diskriminacijos būta, „įrodinėjimo pareiga“ pereina atsakovui, kuris privalo pateikti įrodymus, paneigiančius įtariamą diskriminaciją. Ši taisyklė taikoma civiliniuose ir administraciniuose teismuose ir procedūrose, tačiau netaikoma baudžiamajam procesui, kuriam paprastai vis dėlto taikomi aukštesni įrodymų standartai, taip pat tyrimo procedūroms.

Už kovos su diskriminacija įstatymų pažeidimus turi būti taikomos *veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos*, kurios gali apimti ir kompensacijas nukentėjusiajam. Pagal Europos Teisingumo Teismo praktiką seksualinės diskriminacijos srityje valstybės narės privalo numatyti teisės gynimo priemones, kurios užtikrintų „realią bei veiksmingą“ asmens teisių Europos bendrijoje apsaugą ir turėtų realų bei atgrasantį poveikį darbdaviams. Be to, valstybės narės negali apriboti nukentėjusiems nuo diskriminacijos mokėtinų kompensacijos sumų dydžio (žr. bylas *Von Colson*, C14/83 ir *Marshall II*, C-271/91, www.curia.eu.int).

Ar esama kokių nors vienodo požiūrio principo taikymo išimčių?

Direktyvose numatytos tam tikros nediskriminavimo principo taikymo išimtys. Pirma, jose leidžiama **pozityvioji diskriminacija** – kai su tam tikromis grupėmis yra elgiamasi palankiau už kitas, kad būtų užkirstas kelias patirti nepatogumus dėl kurios nors iš nurodytų diskriminacijos priežasčių arba kad jie būtų kompensuoti.

Antra, jose leidžiami požiūrio skirtumai, kai dėl darbo veiklos pobūdžio iš tiesų būtina, kad jį atliktų tam tikrai etninei grupei priklausantis, tam tikrą religiją išpažįstantis arba tam tikro amžiaus ir t. t. asmuo. Bus griežtai vertinama, ar atitinkamas reikalavimas yra **įprastas ir lemiamas profesinis reikalavimas**. Be to, organizacijos, kurių veiklą reglamentuojančios normos yra pagrįstos religija ar įsitikinimais (pavyzdžiui, bažnyčios), gali reikalauti, kad tam tikra profesine veikla užsiimtų asmuo, kuris yra tos pačios religijos ar įsitikinimų, jei tai leidžiama pagal nacionalinę teisę ar praktiką, galiojusią iki direktyvos priėmimo. Tai nėra diskriminacija tiek, kiek dėl veiklos pobūdžio ar konteksto tokio asmens religija ar įsitikinimai yra įprastas, teisėtas ir pagrįstas profesinis reikalavimas.

Esama tam tikrų **išimčių, susijusių su draudimu diskriminuoti dėl amžiaus**. Valstybės narės savo įstatymuose gali numatyti, kad tam tikromis aplinkybėmis skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija dėl amžiaus, jeigu tai galima objektyviai ir pagrįstai pateisinti nurodant teisėtą tikslą (pavyzdžiui, užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslų srityje), o tokio tikslo įgyvendinimo priemonės yra tinkamos ir būtinos. Užimtumo lygybės direktyvoje pateikiama tam tikromis aplinkybėmis pateisinamo skirtingo požiūrio pavyzdžių. Tai yra specialios įsidarbinimo bei profesinio mokymo sąlygos ir užimtumo bei darbo sąlygos, įskaitant jaunų žmonių, vyresnio amžiaus darbuotojų arba slaugytojų atleidimą iš darbo ar jų užmokestį. Tokios sąlygos leistinos, jeigu jomis siekiama skatinti tokių žmonių profesinę integraciją arba užtikrinti jų apsaugą. Minimalios amžiaus, profesinės patirties ir darbo stažo sąlygos

taip pat gali būti nustatytos įsidarbinimui ar tam tikroms su užimtumu susijusioms lengvatoms gauti. Maksimalus įdarbinimo amžius gali būti nustatytas vadovaujantis konkrečioms pareigoms keliamais mokymo reikalavimais arba poreikiu nustatyti atitinkamą išdirbtą laikotarpį iki išėjimo į pensiją.

Jeigu valstybės narės nusprendžia leisti taikyti tokias išimtis, tai atitinkama nuostata turi būti numatyta nacionaliniuose teisės aktuose, kartu užtikrinant, kad tokios išimties turėtų teisėtą tikslą ir būtų tinkamos bei reikalingos. Pastaroji sąlyga reiškia, kad, mažų mažiausiai, nėra įmanoma šio tikslo pasiekti kitaip ir nediskriminuojant.

Be to, šioje direktyvoje valstybėms narėms suteikiama galimybė pagal profesinės socialinės apsaugos sistemas nustatyti amžių, kurio sulaukus suteikiama arba įgyjama teisė gauti senatvės ar invalidumo pensiją. Pagal tokias sistemas skirtingų kategorijų darbuotojams gali būti nustatytas skirtingas amžius, o aktuariams apskaičiavimams gali būti taikomi su amžiumi susiję kriterijai, jeigu dėl to nepradedama diskriminuoti dėl lyties.

Atitinkamai šios dvi direktyvos netaikomos trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės atvykimo į valstybes nares ir apsigyvenimo jose sąlygoms ir su jų teisiniu statusu susijusių sąlygų taikymui. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal ES ilgalaikių gyventojų direktyvą (Direktyva 2003/109/EB) vienodas su ES piliečiais požiūris yra garantuojamas trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra ES ilgalaikiai gyventojai. ES piliečiai ES teritorijoje yra saugomi nuo diskriminacijos dėl pilietybės pagal EB sutarties 12 straipsnį.

Be to, Užimtumo lygybės direktyvos diskriminacijos dėl religijos ar įsitikinimų, amžiaus ir seksualinės orientacijos nuostatos netaikomos:

- nacionalinėje teisėje numatytoms priemonėms, kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos viešajai tvarkai palaikyti, kriminaliniams nusikaltimams užkardyti, kitų žmonių sveikatai, jų teisėms ir laisvėms apsaugoti;
- mokėjimams, kurie atliekami pagal valstybines ar panašias programas, įskaitant socialinį draudimą ir socialinės apsaugos programas.

Galiausiai valstybės narės Užimtumo lygybės direktyvos amžiaus ir negalios nuostatų gali netaikyti ginkluotosioms pajėgoms.

Ką dar valstybės narės privalo daryti pagal šias direktyvas?

Valstybės narės privalo įsteigti **instituciją (arba institucijas) vienodam požiūriui į rasę ar etninę priklausomybę skatinti**. Jos privalo užtikrinti, kad šios institucijos bent jau galėtų teikti nepriklausomą pagalbą nukentėjusiesiems nuo diskriminacijos teikiant skundus dėl diskriminacijos, atlikti nepriklausomus tyrimus ir skelbti nepriklausomas ataskaitas bei teikti rekomendacijas visais su tokia diskriminacija susijusiais klausimais.

Valstybės narės privalo **platinti informaciją** apie lygybės įstatymus savo šalyse, įskaitant naujus įstatymus, kuriais šios direktyvos perkeliamos į nacionalinę teisę, ir jau galiojančius įstatymus. Be to, jos privalo skatinti **darbdavių ir darbuotojų organizacijų diskusijas** dėl vienodo požiūrio ir remti **dialogą su nevyriausybinėmis organizacijomis**, besidominčiomis kova su diskriminacija.

Valstybės narės privalo **panaikinti visus diskriminacinius įstatymus bei kitus teisės aktus** ir užtikrinti, kad organizacijų sutartyse ir kolektyvinėse sutartyse ar vidaus taisyklėse būtų atsisakyta visų diskriminuojančių nuostatų.

Apie Rasinės lygybės direktyvos taikymą valstybės narės **privalo atsiskaityti Europos Komisijai** iki 2005 m. liepos 19 d., apie Užimtumo lygybės direktyvos taikymą – iki 2005 m. gruodžio 2 d., o po to – **kas penkerius metus**. Komisija naudos tokią informaciją Europos Parlamentui ir Europos Sąjungos Ministrų Tarybai skirtiems pranešimams apie šių direktyvų taikymą rengti.

Ko gali imtis Europos Komisija, jei valstybės narės nesugeba tinkamai įgyvendinti šių direktyvų?

Pagal Europos bendrijos sutartį Europos Komisija gali pradėti vykdymo užtikrinimo procedūras prieš valstybes nares, kurios nesilaiko šių direktyvų reikalavimų (226 straipsnis). Tokios procedūros gali būti pradėtos, jei valstybės narės neinformuoja apie perkėlimą į nacionalinę teisę ir jei jos nesilaiko šių direktyvų nuostatų (kai perkėlimas į nacionalinę teisę yra nepilnas ar netikslus). Procedūros pradedamos oficialiu Komisijos laišku valstybei narei, kuriame nurodoma, kodėl Komisija mano tokią valstybę nevykdant savo pareigos. Tokiai valstybei suteikiami du mėnesiai atsakymui pateikti. Jei po to iškilusi problema neišsprendžiama, Komisija pareiškia savo „argumentuotą nuomonę“, į kurią atsakyti tokiai valstybei narei suteikiami dar du mėnesiai. Jei ji nesugeba atsakyti ar atsakyti įtikinamai, Komisija šiuo klausimu gali kreiptis į Europos Teisingumo Teismą.

Jei Teismas nustato, kad valstybė narė neįvykdė savo pareigos, ji privalo imtis būtinų priemonių Teismo sprendimui įvykdyti. Jei Komisija mano, kad valstybė narė reikiamų priemonių nesiėmė, ji, valstybei suteikusi galimybę pateikti savo samprotavimus, pareiškia savo argumentuotą nuomonę, nurodydama, kurių reikalavimų valstybė neįvykdė (EB sutarties 228 straipsnis), ir suteikia valstybei narei nustatytą terminą tokiems reikalavimams įvykdyti. Jei valstybė ir po to nesilaiko tokių sąlygų, Komisija vėl gali kreiptis į Teisingumo Teismą ir nurodyti sumą, kurią, jos nuomone, tokia valstybė narė privalo sumokėti. Jei Teismas nustato, kad tokia valstybė narė neįvykdė jo sprendimo, jis gali paskirti jai už tai sumokėti vienkartinį arba baudos mokestį.

Veiksmai, kurių Komisija ėmėsi prieš penkias valstybes nares

2004 m. liepos mėn. Komisija kreipėsi į Europos Teisingumo Teismą dėl to, kad penkias valstybės nares (Austrija, Suomija, Vokietija, Graikija ir Liuksemburgas) neinformavo apie Rasinės lygybės direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę. Ankstesniuose procesinių veiksnių dėl pažeidimo etapuose šis klausimas nebuvo išspręstas. 2004 m. gruodžio mėn. Komisija vėl kreipėsi į Teismą, kadangi minėtos valstybės narės neinformavo apie Užimtumo lygybės direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę. Tokių veiksnių buvo imtasi dėl to, kad Komisija ir minėtos valstybės narės šio klausimo neišsprendė susirašinėdamos (su Belgija, Danija, Airija, Nyderlandais, Portugalija ir Jungtine Karalyste, prieš kurias iš pradžių taip pat buvo pradėti procesiniai veiksmai dėl pažeidimo, šis klausimas buvo išspręstas).

Graikijos ir Vokietijos Parlamentams 2004 m. pabaigoje buvo pateikti teisės aktų projektai. Graikijoje atitinkami teisės aktai buvo priimti ir bylos prieš šią valstybę narę buvo nutrauktos. 2003 m. pabaigoje Liuksemburgo Parlamentui buvo pateikti du įstatymų projektai, kurie iki šiol nepriimti. Ne visos Austrijos provincijos šias direktyvas perkėlė į savo teisę, o Suomijoje šios direktyvos dar nėra įgyvendintos Alandų salose. Įgyvendinant procesinius veiksmus dėl pažeidimo atsižvelgiama į tai, kad Vokietija informavo Komisiją apie savo ketinimą pasinaudoti trejais papildomais metais Užimtumo lygybės direktyvos nuostatomis dėl diskriminacijos dėl amžiaus perkelti į nacionalinę teisę. Nė viena iš kitų keturių minėtų valstybių narių atitinkamo termino oficialiai nepratęsė.

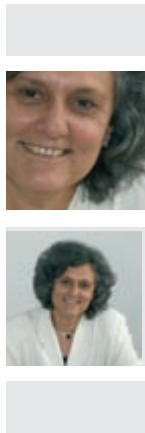
2005 m. vasario 24 d. Europos Teisingumo Teismas nusprendė, kad Suomija ir Liuksemburgas nesugebėjo priimti teisės aktų Rasinės lygybės direktyvai į nacionalinę teisę perkelti (bylos C-327/04 ir C-320/04).

Iki 2004 m. pabaigos visos naujosios valstybės narės, išskyrus Čekijos Respubliką, oficialiai informavo Komisiją apie tai, kad jos perkėlė šias dvi direktyvas į nacionalinę teisę. Jų pateiktą informaciją šiuo metu nagrinėja Komisija, kuriai žinoma apie didelius perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumus kai kuriose šalyse. Čekijos Respublikai buvo nusiųstas oficialus laiškas dėl to, kad ji neinformavo apie šias dvi direktyvas. Dėl vėlesnio perkėlimo į nacionalinę teisę termino (2004 m. gegužės 1 d.) procesiniai veiksmai prieš naujas valstybes nares buvo pradėti vėliau nei „senosioms“ valstybėms narėms. Be to, procesinius veiksmus dėl pažeidimo Komisija pradeda ne prieš atskiras valstybes nares, o „paketais“, t. y. ji sulaukia visos reikiamos informacijos, kad tuo pačiu metu galėtų pradėti procesinius veiksmus prieš keletą valstybių narių.

Prasidėjo intensyvus pasirengimas oficialiems procesinių veiksmų dėl šių direktyvų nesilaikymo etapams. Išsamiai nagrinėjami direktyvas įgyvendinantys nacionaliniai įstatymai šių direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumams ar spragoms nustatyti. Tikėtina, kad oficialūs procesinių veiksmų dėl Rasinės lygybės direktyvos nesilaikymo „paketo“ etapai prieš keletą „senųjų“ valstybių narių bus pradėti 2005 m. Po to greičiausiai bus pradėti procesiniai veiksmai dėl Užimtumo lygybės direktyvos nesilaikymo prieš kai kurias „senąsias“ valstybes nares, o dėl abiejų direktyvų – prieš kai kurias naujas valstybes nares.

Analizuodama nacionalinius teisės aktus, Komisija atsižvelgia į EB direktyvų pobūdį, kadangi valstybėms narėms suteikiama galimybė pasirinkti tinkamiausią būdą jų nuostatomis įgyvendinti. Nepaisant to, Komisija privalo užtikrinti, kad tokiais teisės aktais būtų pasiekti direktyvose numatyti rezultatai. Vertinti atitiktį Komisijai padeda Europos nepriklausomų teisės ekspertų nediskriminavimo srityje tinklas, kurio nariai informuoja apie situaciją atskirose valstybėse narėse.

ES rasinės lygybės direktyva, kuri Vengrijoje įgyvendinta priėmus Vienodo požiūrio ir lygių galimybių skatinimo įstatymą, – tai pažangus būdas mažumoms nuo diskriminacijos teisiškai apsaugoti. Mes atsižvelgėme į visus šioje direktyvoje pateiktus teisinius reikalavimus, gyvybiškai svarbius tiems, kurie ateityje gali susidurti su bet kurios rūšies diskriminacija. Be to, šiemet įsteigėme Vienodo požiūrio tarnybą diskriminacijos byloms tirti ir teisiniams procesiniams veiksams prieš prasižengusiuosius inicijuoti.

Mes ypač norime įvertinti šios sistemos naudą romų teisei apsaugai stiprinti, atsižvelgdami į tai, kad daugiausia Vienodo požiūrio tarnybai perduotų svarstyti bylų yra susiję su romų diskriminacija dėl rasės užimtumo ir švietimo srityse. Tikrai tikiusi, kad pilietinės visuomenės organizacijos procesiniuose veiksmuose parems nukentėjusiuosius nuo diskriminacijos, siekdamos kuo geriau išnaudoti naujojo teisės akto teikiamas galimybes.

Suvokiame, kad vien teisinių priemonių romų situacijai gerinti nepakanka; jas būtina derinti su kitomis priemonėmis. Vengrijos Vyriausybė yra Pasaulio Banko ir Atviros visuomenės instituto „Romų dekadės“ iniciatyvos, kurią 2005 m. vasario 25 d. ėmėsi įgyvendinti Vengrija ir kitos septynios Europos šalys, viena iš koordinatorių. Tikimės, kad įgyvendindami šią iniciatyvą galėsime maksimaliai išnaudoti įvairius išteklius ekonominei bei socialinei romų padėčiai visoje Europoje gerinti.

KINGA GÖNCZ, VENGRIJOS JAUNIMO, ŠEIMOS, SOCIALINIŲ REIKALŲ IR LYGIŲ GALIMYBIŲ MINISTRĖ

NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ PAKEITIMAI

Nepaisant to, kad perkėlimo į nacionalinę teisę terminai jau praleisti, kai kuriose ES valstybėse narėse vis dar iš dalies keičiami ir priimami šias dvi kovos su diskriminacija direktyvas įgyvendinantys įstatymai. **Slovakijoje** Kovos su diskriminacija įstatymas buvo priimtas 2004 m. gegužę. **Airijoje** 2004 m. liepos mėn. buvo priimtas Lygybės įstatymas, iš dalies keičiantis 1998 m. Užimtumo lygybės įstatymą ir 2000 m. Vienodo statuso įstatymą. **Maltoje** 2004 m. lapkričio mėn. buvo priimtas teisės aktas, užpildantis su užimtumu susijusias perkėlimo į nacionalinę teisę spragas, likusias 2002 m. priėmus Užimtumo ir darbinių santykių įstatymą. 2004 m. gruodžio mėn. **Danijoje** buvo priimtas naujas įstatymas Užimtumo lygybės direktyvos nuostatoms dėl amžiaus ir negalios perkelti į nacionalinę teisę; **Prancūzijoje** buvo priimtas teisės aktas dėl Kovos su diskriminacija ir lygybės tarnybos įsteigimo, užbaigiantis Rasinės lygybės direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę, o **Vengrijoje** buvo įgyvendintas Vyriausybės nutarimas dėl Vienodo požiūrio tarnybos. 2004 m. gegužės mėn. **Belgijoje** Valonijos regionas ir prancūzakalbė bei vokiškai kalbanti bendruomenė priėmė naujus teisės aktus. 2004 m. atitinkami teisės aktai buvo priimti **Austrijos** Stirijos, Vienos, Žemutinės Austrijos ir Karintijos provincijose, o Vorarlbergo ir Aukštutinės Austrijos provincijose buvo pateikti įstatymų projektai. **Graikijoje** 2005 m. sausio mėn. buvo išleistas įstatymas, taikomas visoms abiejose direktyvose nurodytoms diskriminacijos priežastims, o **Švedijoje** tą patį mėnesį įsigaliojo teisės aktas dėl kovos su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos socialinės apsaugos srityje. **Lenkijoje** Nacionalinių ir tautinių mažumų ir regioninių kalbų įstatymas įsigaliojo 2005 m. gegužės mėn.

SUVESTINĖ LENTELĖ: DIREKTYVŲ ĮGYVENDINIMO BŪKLĖ (2005 M. BALANDŽIO 1 D.)

Pastaba: šioje lentelėje apibendrintai pristatomi teisės aktai, priimti įgyvendinant šias direktyvas. Čia nesiekama įvertinti, ar nacionalinė teisė visiškai atitinka šias direktyvas ir ar jų yra visiškai laikomasi atitinkamose valstybėse narėse. Kadangi nacionalinė teisė šioje srityje sparčiai kinta, gana greitai šalia šioje lentelėje nurodytų teisės aktų gali būti priimti nauji teisės aktai.

Belgija	<p><i>Federaliniu lygiu:</i> 2003 m. vasario 25 d. Kovos su diskriminacija įstatymas, iš dalies keičiantis 1993 m. vasario 15 d. Įstatymą dėl Lygių galimybių ir pasipriešinimo rasizmui centro steigimo; 2003 m. sausio 20 d. Įstatymas dėl antirasistinių teisės aktų sugriežtinimo, iš dalies keičiantis 1981 m. liepos 30 d. Įstatymą, pagal kurį tam tikri rasizmo ar ksenofobijos paskatinti veiksmai yra vertinami kaip nusikaltimas.</p> <p><i>Regionų lygiu:</i> 2002 m. gegužės 8 d. Flandrijos regiono (bendruomenės) potvarkis dėl proporcingo dalyvavimo darbo rinkoje; 2004 m. gegužės 19 d. Prancūzakalbės bendruomenės potvarkis dėl vienodo požiūrio principo įgyvendinimo; 2004 m. gegužės 27 d. Valonijos regiono potvarkis dėl vienodo požiūrio užimtumo ir profesinio mokymo srityje; 2004 m. gegužės 17 d. Vokiškai kalbančios bendruomenės potvarkis dėl vienodo požiūrio garantijų darbo rinkoje; 2003 m. birželio 26 d. Potvarkis dėl darbo rinkos mišraus administravimo sostinės Briuselio regione.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Čekijos Respublika	<p>Įstatymas Nr. 65/1964 Rink. Darbo kodeksas su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2004; Įstatymas Nr. 361/2003 Rink. dėl saugumo pajėgų narių tarnybinių santykių; Įstatymas Nr. 221/1999 Rink. dėl ginkluotųjų pareigū narių tarnybinių santykių, su pakeitimais, padarytais 2002 m.; Įstatymas Nr. 218/2002 Rink. dėl oficialios tarnybos valstybinėje administracijoje ir dėl pareigūnų bei kitų darbuotojų atlyginimo; Mokyklų įstatymas Nr. 561/2004 Rink.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Danija	<p>Įstatymas Nr. 960 (2004) dėl Baudžiamojo kodekso 266 skirsnio b punkto; Įstatymas Nr. 626 (1987), draudžiantis rasinę diskriminaciją ir kt.; Įstatymas Nr. 459 (1996), iš dalies pakeistas Įstatymu Nr. 253 (2004), ir Įstatymas Nr. 1416 (2004), draudžiantis diskriminaciją užimtumo ir profesinėje srityje ir t. t.; Įstatymas Nr. 374 (2003), draudžiantis nevienodą požiūrį dėl rasės ar etninės priklausomybės; 2004 m. gruodžio 22 d. Įstatymas Nr. 1417, draudžiantis tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją dėl amžiaus ir negalios; Įstatymas Nr. 411 (2002) dėl Tarptautinių tyrimų ir žmogaus teisių instituto.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis.</i></p>
Vokietija	<p>Darbinių santykių įstatymas, iš dalies pakeistas 2001 m.; Federalinis personalo atstovavimo įstatymas, iš dalies pakeistas 2001 m.; Įstatymas dėl vienodo požiūrio į neįgaliuosius.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Estija	<p>Teisingumo kanclerio įstatymo ir susijusių įstatymų dalinio pakeitimo įstatymas; Estijos Respublikos darbo sutarčių įstatymas, iš dalies pakeistas 2004 balandžio 22 d.; Baudžiamasis kodeksas.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Graikija	<p>Graikijos įstatymas dėl vienodo požiūrio principo taikymo nepaisant rasės ar etninės priklausomybės, religinių ar kitokių įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos (išleistas 2005 m. sausio 27 d.).</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis.</i></p>
Ispanija	<p>Gruodžio 30 d. Įstatymas 62/2003 dėl fiskalinių, administracinių ir socialinių priemonių; rugpjūčio 4 d. Įstatyminis potvarkis 5/2000, Įstatymas dėl socialinės santvarkos pažeidimų ir sankcijų, iš dalies pakeistas 2004 m. sausio mėn.; gruodžio 2 d. Įstatymas 51/2003 dėl neįgaliųjų lygių galimybių, nediskriminavimo ir visuotinio prieinamumo neįgaliesiems.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis.</i></p> <p>Nutarimas 1865/2004 dėl Nacionalinės neįgaliųjų reikalų tarybos įsteigimo.</p>
Prancūzija	<p>1881 m. Spaudos įstatymas (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. vasario mėn.); Kovos su diskriminacija įstatymas Nr. 2001-1066; Socialinio modernizavimo įstatymas Nr. 2002-73; 2004 m. gruodžio 21 d. Įstatymas dėl specializuotos institucijos (HALDE) įsteigimo; 2004 m. gruodžio 20 d. Socialinės sanglaudos įstatymas.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Airija	<p>2004 m. Lygybės įstatymas, kuriuo iš dalies pakeičiamas 1998 m. Užimtumo lygybės įstatymas ir 2000 m. Lygaus statuso įstatymas; Pensijų įstatymas (1990–2004); 2003 m. Svaiginamųjų gėrimų įstatymas.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis, įskaitant lytį.</i></p>
Italija	<p>2003 m. liepos 9 d. Įstatyminis potvarkis Nr. 215, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 2000/43, vėliau iš dalies pakeistas 2004 m. rugpjūčio 2 d. Įstatyminiu potvarkiu Nr. 256; 2003 m. gruodžio 11 d. Nutarimas dėl specializuotos institucijos vidaus struktūros ir kompetencijos.</p> <p><i>Apima rasę ir etninę priklausomybę.</i></p> <p>2003 m. liepos 9 d. Įstatyminis potvarkis Nr. 216, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 2000/78, iš dalies pakeistas 2004 m. rugpjūčio 2 d. Įstatyminiu potvarkiu Nr. 256.</p> <p><i>Apima visas priėžastis Užimtumo lygybės direktyvoje.</i></p>
Kipras	<p>Vienodo požiūrio (rasės ar etninės priklausomybės srityje) įstatymas Nr. 59(I)/2004. Neįgaliųjų įstatymas (pakeitimas) Nr. 57(I)/2004. Vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje įstatymas Nr. 58(I)/2004.</p> <p><i>Apima rasę ir etninę priklausomybę, religiją ar įsitikinimus, amžių, seksualinę orientaciją.</i></p> <p>Įstatymas dėl Įgaliojimo administravimo klausimams (pakeitimas) Nr. 36(I)/2004; Kovos su rasizmu ir kitokia diskriminacija (įgaliojimo) įstatymas Nr. 42(1)/2004.</p> <p><i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priėžastis ir papildomas priėžastis.</i></p>

Latvija	2001 m. Darbo įstatymas, iš dalies pakeistas 2004 m. gegužės 7 d. <i>Apima neišsamų priešasčių sąrašą, tačiau nėra aiškios nuorodos į seksualinę orientaciją.</i>
Lietuva	Lygių galimybių įstatymas, įsigaliojęs 2005 m. sausio 1 d.; Baudžiamasis kodeksas su pakeitimais, padarytais 2003 m. gegužės 1 d. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis.</i>
Liuksemburgas	Po to, kai buvo priimtos direktyvos, nepriimti ir iš dalies nepakeisti jokie teisės aktai.
Vengrija	2003 m. Vienodo požiūrio ir lygių galimybių skatinimo įstatymas CXXV; Vyriausybės nutarimas 362/2004 dėl vienodo požiūrio tarnybos ir išsamios jos darbo tvarkos. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Malta	2002 m. Užimtumo ir darbo santykių įstatymas ir 2004 m. oficialus pranešimas 461 (Reglamentas dėl vienodo požiūrio užimtumo srityje); 2000 m. Neįgalųjų lygių galimybių įstatymas. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis.</i>
Nyderlandai	1994 m. Bendrasis vienodo požiūrio įstatymas, iš dalies pakeistas 2004 m. EB įgyvendinimo įstatymu; 2003 m. gruodžio 17 d. Diskriminacijos dėl amžiaus įstatymas; 2003 m. balandžio 3 d. Įstatymas dėl vienodo požiūrio į negalią ar chronišką ligą. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Austrija	<i>Federaliniu lygiu:</i> Federalinis vienodo požiūrio įstatymas (priimtas 1993 m., iš dalies pakeistas 2004 m.), Vienodo požiūrio įstatymas, įstatymas dėl Vienodo požiūrio komisijos ir Vienodo požiūrio tarnybos (visi įsigaliojo 2004 m. liepos 1 d.). <i>Provincijų lygiu:</i> Stirijos vienodo požiūrio įstatymas, Vienos potvarkis dėl tarnybos, Vienos kovos su diskriminacija įstatymas, Žemutinės Austrijos vienodo požiūrio įstatymas, Karintijos kovos su diskriminacija įstatymas. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir lytį. Negalia kol kas aptariama tik provincijų teisės aktuose.</i>
Lenkija	Darbo kodeksas (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. lapkričio 14 d.); 2004 m. balandžio 20 d. Įstatymas dėl užimtumo skatinimo ir darbo rinkos institucijų; 2002 m. birželio 25 d. Ministrų tarybos potvarkis dėl Vyriausybės įgaliojimo atstovo lygiau vyrų ir moterų statuso klausimams. Įstatymas dėl nacionalinių ir tautinių mažumų ir regioninių kalbų (priimtas 2005 m. sausio 6 d., įsigaliojo 2005 m. gegužės 1 d.) <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Portugalija	Įstatymas 18/2004 dėl diskriminacijos dėl rasės ir etninės priklausomybės; Dekretas-įstatymas 251/2002; Įstatymas 38/2004 dėl priemonių neįgalųjų reabilitacijai ir dalyvavimui užtikrinti; Įstatymas 16/2001 dėl religijos laisvės. Darbo kodekso įstatymas 99/2003, įstatymas 35/2004, reglamentuojantis Darbo kodeksą. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Slovėnija	2004 m. Vienodo požiūrio principo įgyvendinimo įstatymas; 2004 m. Neįgalųjų profesinės reabilitacijos ir užimtumo įstatymas; 2003 m. Darbo santykių įstatymas. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Slovakija	Įstatymas Nr. 365/2004 Rink. dėl vienodo požiūrio tam tikrose srityse ir dėl apsaugos nuo diskriminacijos, iš dalies keičiantis ir papildantis tam tikrus kitus įstatymus (Kovos su diskriminacija įstatymas); Įstatymas Nr. 308/1993 Rink. dėl Slovakijos nacionalinio žmogaus teisių centro įsteigimo, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2004 m. Rink.; Darbo kodeksas Nr. 311/2001 Rink. su paskutiniais pakeitimais, padarytais įstatymu Nr. 365/2004. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis.</i>
Suomija	Nediskriminavimo įstatymas 21/2004; Baudžiamasis kodeksas, iš dalies pakeistas įstatymu 302/2004; Darbo sutarčių įstatymas, iš dalies pakeistas įstatymu 23/2004. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis ir papildomas priešastis, įskaitant lytį.</i>
Švedija	Etninės diskriminacijos draudimo įstatymas (1999:130), su paskutiniais pakeitimais, padarytais įstatymu 2003:308; Neįgalųjų diskriminacijos darbe draudimo įstatymas (1999:132), iš dalies pakeistas įstatymu 2003:309; Diskriminacijos darbe dėl seksualinės orientacijos draudimo įstatymas (1999:133), iš dalies pakeistas įstatymu 2003:310; Vienodo požiūrio į universitetų studentus įstatymas (2001:1286), iš dalies pakeistas įstatymu 2003:311; Diskriminacijos draudimo įstatymas (2003:307), iš dalies pakeistas įstatymu 2004:1089. Teisės aktas prieš diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos socialinės apsaugos srityje įsigaliojo 2005 m. sausio mėn. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamas priešastis, išskyrus amžių.</i>
Jungtinė Karalystė	<i>Didžioji Britanija:</i> 1976 m. Rasinių santykių įstatymas su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. Rasinių santykių reglamentu; <i>Šiaurės Airija:</i> 1997 m. Rasinių santykių (Šiaurės Airijos) potvarkis su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. Rasinių santykių potvarkio reglamentu. <i>Apima rasę ir tautinę kilmę.</i> <i>Didžioji Britanija:</i> 1995 m. Diskriminacijos dėl negalios įstatymas su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. Diskriminacijos dėl negalios reglamentu; 2003 m. priimtas 1995 m. Diskriminacijos dėl negalios įstatymo (pensijų) reglamentas, 2003 m. Užimtumo lygybės (religijos arba įsitikinimų srityje) reglamentas; 2003 m. Užimtumo lygybės (seksualinės orientacijos srityje) (pakeitimo) reglamentas; <i>Šiaurės Airija:</i> 1998 m. Potvarkis dėl teisingo užimtumo ir požiūrio (Šiaurės Airijos) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. Teisingo įdarbinimo reglamentu; 2003 m. Užimtumo lygybės (seksualinės orientacijos srityje) reglamentas (Šiaurės Airija); 2004 m. priimtas 1995 m. Diskriminacijos dėl negalios įstatymo (pakeitimo) reglamentas (Šiaurės Airija). <i>Apima religiją ir įsitikinimus, negalią, seksualinę orientaciją, o Šiaurės Airijoje – ir politines pažiūras.</i>

Bulgarija	2003 m. Apsaugos nuo diskriminacijos įstatymas (galioja nuo 2004 m. sausio mėn.) <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamąs priežastis ir papildomas priežastis, įskaitant lytį.</i>
Rumunija	2000 m. rugpjūčio mėn. Potvarkis dėl visų diskriminacijos formų užkardymo ir baudimo už jas, 2002 m. sausio 16 d. Įstatymas Nr. 48, patvirtinantis minėtąjį potvarkį su keliais daliniais pakeitimais. <i>Apima visas dvejose direktyvose aptariamąs priežastis ir papildomas priežastis, įskaitant lytį.</i>
Norvegija	Teisės aktas, kuriuo įgyvendinamos Užimtumo direktyvos (2000/78) taisyklės, įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d.

Atitinkami teisės aktai yra svarstomi **Čekijos Respublikos** Parlamente (Kovos su diskriminacija įstatymo projektas šioms dviem direktyvoms į nacionalinę teisę perkelti), **Prancūzijos** Parlamente (dėl 1975 m. Neįgaliųjų įstatymo reformos), **Vokietijos** Parlamente (dėl šių dvejų direktyvų ir Lyčių direktyvos (2002/73/EB)), **Liuksemburgo** Parlamente (5248 įstatymo projektas dėl Rasinės lygybės direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę ir 5249 įstatymo projektas dėl Užimtumo lygybės direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę) ir **Austrijos** Parlamente (naujos Žmonių su negalia vienodo statuso įstatymo redakcijos projektas). **Latvijoje** išsamus Kovos su diskriminacija įstatymo projekto pirmasis skaitymas surengtas 2004 m. balandžio mėn., tačiau atrodo, kad naujoji Vyriausybė šio įstatymo atsisakė ir šias direktyvas į nacionalinę teisę nori perkelti iš dalies pakeisdama keletą jau egzistuojančių įstatymų. **Ispanijos** Parlamentas šiuo metu svarsto 2004 m. gruodžio mėn. Vyriausybės patvirtintą įstatymo projektą dėl kolektyvinių sutarčių straipsnių, susijusių su sutarčių nutraukimu darbuotojams sulaukus pensinio amžiaus. **Kipro** Parlamentui taip pat pateiktas įstatymo projektas, panaikinantį maksimalią 60 metų įteisinto amžiaus ribą Viešojo lavinimo komisijos, skiriančios viešojo lavinimo sistemos mokytojus ir sprendžiančios kitus jų darbo klausimus, nario pareigoms eiti.

Jungtinės Karalystės Parlamente svarstomas Diskriminacijos dėl negalios įstatymo projektas. Be to, 2005 m. kovo mėn. šalies Vyriausybė pateikė naują Lygybės įstatymo projektą, kuriuo siūloma įsteigti Lygybės ir žmogaus teisių komisiją, taip pat planuojama taikyti apsaugą nuo diskriminacijos dėl religijos ir įsitikinimų tokiose srityse kaip prekių, priemonių ir paslaugų tiekimas visuomenei, aprūpinimas patalpomis bei jų administravimas ir viešųjų funkcijų vykdymas. Šiaurės Airijoje surengtos viešos konsultacijos dėl naujo Suvestinio lygybės įstatymo, kuriuo siekiama kiek įmanoma suderinti esamus kovos su diskriminacija teisės aktus ir, kai tinkama, atnaujinti bei praplėsti esamas nuostatas. Be to, 2005 m. rudenį bus surengtos konsultacijos dėl neįgaliųjų švietimo reglamento projekto, kad jis galėtų įsigaliooti 2006 m. rugsėjo mėn.

Tuo tarpu **Norvegijoje** pateiktas pasiūlymas dėl įstatymo, draudžiančio diskriminaciją dėl etninės priklausomybės, religijos ir t. t., ir pasiūlymas dėl įstatymo dėl Lygybės ir kovos su diskriminacija ombudsmeno (šiose direktyvose nurodytoms penkioms diskriminacijos priežastims) ir dėl Lygybės ir diskriminacijos apeliacijos tarybos.

Estijoje dar būtina priimti teisės aktus Rasinės lygybės direktyvos nuostatomis dėl neįdarbinimo į nacionalinę teisę perkelti, o **Ispanijoje** rengiamasi priimti Karališkąjį nutarimą, kuriame apibrėžiama tarybos, propaguojančios vienodą požiūrį nediskriminuojant dėl rasės ar etninės priklausomybės, sudėtis ir funkcijos, kad ši specializuota institucija galėtų pradėti veiklą.

ASMENS TEISIŲ APSAUGA IR UŽTIKRINIMAS

Pagal Rasinės lygybės ir Užimtumo lygybės direktyvas saugomos asmens teisės turi būti tinkamai užtikrintos keliant bylas nacionaliniu lygiu. Daugumoje ES valstybių narių civiliniai ir darbo teismai, o kartais ir baudžiamųjų bylų teismai, nagrinėja tokias bylas ir jose priima nutarimus. Kai kuriose šalyse esama alternatyvų, įskaitant administracinius procesinius veiksmus lygybės institucijose. Diskriminacijos ginčams spręsti taip pat plačiai paplitęs taikinimas.

Apskritai nukentėjusieji, pasitelkdami kovos su diskriminacija įstatymus, gali siekti žalos atlyginimo nacionaliniuose teismuose. Tačiau pagal šias direktyvas apsauga teikiama ir tais atvejais, kai šios direktyvos nebuvo tinkamai ar visapusiškai įgyvendintos nacionalinėje teisėje (žr. lentelę).

Asmens teisės, kai šios direktyvos nėra visiškai perkeltos į nacionalinę teisę

Aiškiomis, tiksliais ir besąlygiškais kovos su diskriminacija direktyvų nuostatomis galima tiesiogiai remtis nacionaliniuose teismuose, jei dėl diskriminacijos įtariama valstybė ar valstybės įstaiga. Tokioms nuostatomis būdingas „vertikalusis tiesioginis poveikis“. Tai reiškia, kad asmenys, teigiantys esą juos diskriminavo valstybės įstaiga, gali remtis šių direktyvų nuostatomis, nepaisant to, kad valstybė narė šių direktyvų laiku neperkėlė į nacionalinę teisę arba perkėlė jas neteisingai.

Jei įtariamasis dėl diskriminacijos yra kitas asmuo ar privatus juridinis asmuo, nacionaliniai teismai privalo užtikrinti šių direktyvų „netiesioginį poveikį“ ir nacionalinius įstatymus siekti aiškinti pagal Europos bendrijos teisę. Tai reiškia, kad nacionalinę teisę jie privalo aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdami į atitinkamos direktyvos formuluotes ir tikslą, kad būtų pasiekti šioje direktyvoje numatyti rezultatai. Nėra svarbu, ar nacionalinis teisės aktas buvo priimtas prieš priimant šias direktyvas ar po to (byla C-106/89 *Marleasing* [1990] ECR 4135).

Trečiasis Bendrijos teisės principas, t. y. „valstybės atsakomybės“ principas, padeda užtikrinti tinkamą lygybės direktyvų įgyvendinimą valstybėse narėse (bylos C-6 ir 9/90 *Francovich*, sujungtos bylos C46/93 *Brasserie du Pêcheur* ir C-48/93 *Factortame*). Jei iki perkėlimo į nacionalinę teisę termino nėra priimtas direktyvą įgyvendinantis nacionalinis įstatymas arba jei nacionalinis įstatymas prieštarauja EB teisei, tai valstybė narė privalo kompensuoti nuostolius, kylančius dėl nesugebėjimo įgyvendinti tokią direktyvą. Valstybė laikoma atsakinga susidarius tokioms sąlygoms: 1) pažeistos Bendrijos nuostatos tikslas, susijęs su asmens teisių užtikrinimu, 2) pažeidimas pakankamai rimtas ir 3) egzistuoja būtinas priežastinis ryšys tarp valstybės nesugebėjimo vykdyti pareigą ir žalos, kurią patiria nukentėjusieji. Nacionaliniams teismams gali būti pateiktas prašymas išaiškinti, ar valstybė narė klaidingai įgyvendino lygybės direktyvas, ir, jei teismas tai patvirtina (o pirmiau nurodytos sąlygos yra susidariusios), ieškovas turi teisę į piniginę kompensaciją.

17

Dėl konkrečių šių direktyvų reikalavimų aiškinimo nacionaliniai teismai gali kreiptis į Europos Teisingumo Teismą, kuris, tai apsvarstęs, priima sprendimą.

Europos Teisingumo Teismo vaidmuo

Jei nacionalinis teismas nėra tikras, ar lygybės direktyvos įgyvendintos teisingai, arba tiksliai nežino, kaip derėtų aiškinti kurią nors šių direktyvų nuostatą, tai, norėdamas priimti sprendimą svarstomoje byloje, jis gali ir turėtų kreiptis į Europos Teisingumo Teismą (ETT) dėl preliminaraus nutarimo dėl šių direktyvų aiškinimo (EB sutarties 234 straipsnis). Paskutinės instancijos teismai (t. y. teismai, kurių sprendimų negalima apskųsti) privalo kreiptis į ETT, kad šis apsvarstytų tokius klausimus. ETT savo ruožtu išnagrinėja atitinkamą šių direktyvų nuostatą ir, atsižvelgdamas į nacionalinės bylos aplinkybes, pateikia savo išaiškinimą. Jis taip pat įvertina valstybių narių vyriausybių ir Komisijos pateiktus samprotavimus. Tokie ETT sprendimai yra ypač svarbūs šių direktyvų nuostatoms tinkamai ir vienodai taikyti. Pavyzdžiui, preliminarūs nutarimai yra labai svarbūs aiškinant ES teisės aktus dėl lyčių lygybės. Valstybių narių nevyriausybinių organizacijų, profesinės sąjungos ir kitos suinteresuotos organizacijos gali siekti šių direktyvų nuostatų išaiškinimo ir išbandyti atitinkamą teisės aktą savo šalyse, strategiškai iškeldamos bylas, dėl kurių nacionaliniai teismai yra priversti kreiptis į ETT dėl preliminaraus nutarimo.

Du Vokietijos teismai kreipėsi į ETT dėl to, ar nacionalinio įstatymo, leidžiančio terminuotas sutartis sudaryti su 52 metų ar vyresniais darbuotojais, viena iš nuostatų atitinka Užimtumo lygybės direktyvą (byla C-144/04 *Mangold*, OL C 146/1, 2004 5 29 ir byla C-261/04 *Schmidt*, OL C 228/41, 2004 9 11, nors po to pastaroji buvo atšaukta (Europos Sąjungos oficialųjį leidinį galima rasti interneto svetainėje: <http://europa.eu.int/eur-lex/>)).

Teismas Vengrijoje taip pat užklausė ETT, ar Vengrijos baudžiamojo kodekso nuostata, kuria remiantis viešas penkiakampės raudonos žvaigždės naudojimas ar demonstravimas laikomas nesunkiu nusikaltimu, yra suderinamas su Bendrijos teisės nediskriminavimo principu (byla C-328/04 *Vajnai Attila*, OL C 262/15, 2004 10 23). Klausimo esmė – ar Rasinės lygybės direktyva leidžia žmonėms išreikšti savo politinius įsitikinimus pasitelkiant simbolį. Teismas Ispanijoje taip pat pateikė prašymą ETT pateikti preliminarų nutarimą dėl negalios sampratos išaiškinimo Direktyvoje 2000/78 numatytos apsaugos tikslais (byla C-13/05; *Chacón Navas*, OL C 69/8, 2005 3 19).

Tokio pobūdžio kreipimaisi gali užimti daug laiko, ypač jei kreipiasi paskutinės instancijos teismas. Galima tikėtis, kad artimiausiais metais nacionalinių teismų klausimų, o atitinkamai ir Europos Teisingumo Teismo sprendimų, susijusių su lygybės direktyvomis, kiekis nuolat augs. Valstybėse narėse jau priimti pirmieji nacionaliniai sprendimai, susiję su lygybės direktyvomis (žr. lenteles, kuriose pateikiama keletas pavyzdžių).

Teismo bylos dėl diskriminacijos

Belgija ir Prancūzija: namų savininkai nuteisti dėl rasinės diskriminacijos

2004 m. gruodžio mėn. Antverpeno (Belgija) baudžiamųjų bylų teismas nuteisė namo savininką už diskriminaciją, kadangi jis atsisakė išnuomoti savo namą iš Kongo kilusiai belgų porai. Savininkas buvo nurodęs nuomos agentūrai „geriau nenuomoti užsieniečiams“. Specializuota institucija Belgijoje – Lygių galimybių ir pasipriešinimo rasizmui centras – šioje byloje palaikė valstybinį kaltintoją. Vidutiniškai 7 proc. visų kasmet šios institucijos gaunamų skundų dėl rasizmo yra susiję su būstu. Namo savininkui buvo nurodyta šiam centrui sumokėti 250 eurų žalai atlyginti.

2004 m. rugsėjo mėn. Grenoblio (Prancūzija) baudžiamųjų bylų teismas nuteisė žemvaldę už tai, kad ji atsisakė parduoti žemės sklypą „arabui“, teigdama, kad ji bijojo iškiliant problemų santykiuose su kaimynais. Teismas jai skyrė 10 000 eurų baudą, nuteisė keturiems mėnesiams kalėti lygtinai ir nurodė atlyginti žalą, sumokant 1 500 eurų pirkėjui ir 500 eurų jo žmonai. Be to, teismas nurodė paskelbti apkaltinamąjį nuosprendį nekilnojamojo turto agentų federacijos profesiniame leidinyje ir priteisė žalos atlyginimą dviem nukentėjusįjį rėmusioms nevyriausybinėms organizacijoms – MRAP ir „SOS Racism“.

Suomija: panaikintas Bažnyčios sprendimas, draudžiantis partnerystę įregistravusiems tos pačios lyties asmenims tapti kapelionais

Vasos administracinis teismas neseniai panaikino Evangelikų liuteronų bažnyčios sprendimą, kuriame teigiama, kad viena iš kandidačių negali būti paskirta kapelione, kadangi ji viešai gyvena su tos pačios lyties partnere ir buvo paskelbusi apie ketinimą oficialiai įregistruoti savo santykius. Buvo nustatyta, kad tuo būdu pažeidžiamas Nediskriminavimo įstatymas, draudžiantis diskriminaciją, *inter alia*, dėl seksualinės orientacijos „arba dėl kitų priežasčių, susijusių su asmeniu“, o gyvenimas su tos pačios lyties partneriu buvo įvertintas kaip vienas iš tokių priežasčių. Suomijos teisės aktuose, susijusiuose su Bažnyčių veikla (pavyzdžiui, Bažnyčių potvarkyje ar Bažnyčių įstatyme), nenumatyta išimtis, įgyvendinanti Užimtumo lygybės direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatytą „religinių veiklos normų“ išimtį.

Airija: Darbo teismas, remdamasis Rasinės lygybės direktyva, nustatė, kad atleidimas iš darbo dėl rasės buvo nepagrįstas

Iki direktyvų perkėlimo Airijos teisė neatitiko šių direktyvų nuostatų dėl įrodinėjimo pareigos. Kai 2004 m. kovo 8 d. Darbo teismas nagrinėjo bylą *Citibank prieš Massinde Ntoko* (EED045), Rasinės lygybės direktyva ir Užimtumo lygybės direktyva dar nebuvo perkeltos į Airijos teisę. Tačiau teismas tiesiogiai rėmėsi Rasinės lygybės direktyvos nuostata dėl įrodinėjimo pareigos ir nustatė, kad „Citibank“ diskriminavo iš Kongo kilusį asmenį dėl jo rasės, jį atleisdamas iš darbo už skambučių telefonu asmeniniais reikalais darbo metu. Teismas rėmėsi Europos Teisingumo Teismo praktika, pagal kurią dar neįgyvendinta direktyva galima vadovautis aiškinant nacionalinę teisę su asmenimis susijusiose bylose: nacionaliniai teismai privalo aiškinti nacionalines nuostatas kiek įmanoma atsižvelgdami į direktyvų formuluotes ir tikslą, kad būtų pasiekti atitinkamoje direktyvoje numatyti rezultatai. Atsakovui buvo nurodyta sumokėti ieškovui 15 000 eurų kompensaciją (2 000 eurų už negautą darbo užmokestį ir 13 000 eurų neturtinei žalai atlyginti, kompensuojant patirtą pažeminimą ir atimtą pagrindinę teisę į vienodą požiūrį bei į laisvę nuo rasinių prietarų).

Vengrija: nevyriausybinių organizacijų teisė būti ieškovais ginant viešąjį interesą diskriminacijos bylose

Gėjų ir lesbiečių nevyriausybė organizacija iškėlė bylą Reformatų bažnyčios Gáspár Károli universitetui, teigdama, kad universitete diskriminuojami teologijos studentai gėjai. Atleidusi teologijos studentą, kuris vienam iš savo profesorių prisipažino esąs homoseksualus, Teologijos fakulteto taryba 2003 m. spalio 10 d. paskelbė pareiškimą, kuriame teigė, kad „Bažnyčia negali pritarti [...] homoseksualaus gyvenimo būdo besilaikančių arba jį propaguojančių pastorių ir religijos mokytojų lavinimui, samdymui ir įdarbinimui“. Pirmosios ir antrosios instancijos teismai nustatė, kad universitetas tinkamai pasinaudojo Konstitucijos suteikta žodžio laisve ir nediskriminavo homoseksualų. Minėtoji nevyriausybė organizacija šiuo klausimu ketina kreiptis į Aukščiausiąjį Teismą.

Ši byla turėjo svarbių pasekmių nevyriausybėms organizacijoms, pateikiančioms bylas dėl seksualinės orientacijos ginant viešąjį interesą (*actio popularis*): teismas nustatė, kad homoseksualumas yra įgimtas asmenybės bruožas – o tai yra išankstinė sąlyga pateikiant *actio popularis* skundą pagal Vengrijos vienodo požiūrio įstatymą. Be to, nevyriausybėms organizacijoms neprivalo laukti, kol bus užfiksuotas diskriminacijos faktas – pakanka to, kad teisių pažeidimas dėl diskriminacinio įstatymo, praktikos ir t. t., kuriuos jie ginčija, gali būti padarytas ateityje.

Slovėnija: Konstitucinio Teismo sprendimas dėl potvarkio, ribojančio mečečių statybą

2004 m. liepos mėn. Slovėnijos Konstitucinis Teismas nustatė, kad referendumo klausimas dėl Liublianos miesto savivaldybės potvarkio vykdymo pažeidžia konstitucinę teisę laisvai išpažinti religiją. Minėtame potvarkyje buvo išdėstytos objektų, kuriuos ketinama naudoti religinei ir kultūrinei musulmonų religinės bendruomenės veiklai, statybos sąlygos. Teismas pareiškė, kad referendumui pateikiant žemės panaudojimo sąlygas iš tiesų siekta užkirsti kelią mečetės statybai, todėl referendumas dėl minėto potvarkio būtų reiškęs mėginimą nuspręsti, ar musulmonų religinės bendruomenės nariai gali laisvai išpažinti religiją mečetėje, o tai prieštarauja Konstitucijai.

Švedija: etnine priklausomybe pagrįsta pozityvioji diskriminacija stojant į universitetą

Upsalos universitetas teisės studentams nustatė „alternatyvius atrankos kriterijus“, kuriais remiantis 10 proc. vietų teisės programoje buvo rezervuota kandidatams, kurių tėvai gimę užsienyje. Tai atitiko 2003 m. sausio mėn. priimtą teisės aktą dėl aukštojo mokslo pliuralizmo skatinimo. Šią praktiką užginčijo dvi puikiais akademiniais rodikliais pasižyminčios kandidatės, kurios būtų patekusios į programą, jei nebūtų buvę taikomi alternatyvūs atrankos kriterijai. Jos teigė, kad pagal 2001 m. Universitetų studentų įstatymą, kuriame lengvatos nėra aiškiai numatytos, minėtieji atrankos kriterijai buvo diskriminacinio pobūdžio. Vadovaudamasis su pozityviają lyčių diskriminacija susijusia Europos Teisingumo Teismo praktika, kuria remiantis pozityvioji diskriminacija draudžiama, jei aiškiai skiriasi kandidatų privalumai, Upsalos apylinkės teismas 2005 m. sausio mėn. nustatė, kad universiteto praktika prieštaravo tiesioginės diskriminacijos draudimui. Kiekvienai iš šių moterų buvo priteista po 75 000 Švedijos kronų (apie 7 500 eurų) žalai atlyginti. Šioje byloje greičiausiai bus pateikta apeliacija.

Nyderlandai: nesugebėjimas tinkamai pasirūpinti profesiniu mokymu

Kovos su diskriminacija biuras iškelė bylą egzaminus viešbučių ir restoranų sektoriuje rengiančiai asociacijai, pareikšdamas, kad esą asociacija pažeidė negaliai ar chroniškomis ligoms taikomas Vienodo požiūrio įstatymo sąlygas, kadangi ji nesugebėjo tinkamai pasirūpinti profesiniu mokymu. Asociacija buvo pasiūliusi „pritaikytus“ egzaminus kandidatams, turintiems skaitymo sutrikimų. Tačiau už tokį „pritaikytą“ egzaminą buvo imamas papildomas 90 eurų mokestis. Vienodo požiūrio komisija nusprendė, kad tai neatitinka įstatyme numatyto įsipareigojimo tinkamai pasirūpinti neįgaliaisiais. Pagal šios bylos aplinkybes reikalingas pritaikymas nebūtų neproporcingai apsunkinęs asociacijos pareigų, todėl buvo nuspręsta, kad ji užsiėmė neteisėta diskriminacija (2004 m. spalio 26 d. byla 2004/140).

Ispanija: Aukščiausiasis Teismas pripažino negaliojančiomis kolektyvinių sutarčių nuostatas dėl privalomo išėjimo į pensiją sulaukus 65 metų

2004 m. gegužės 9 d. priimtais dviem sprendimais Aukščiausiasis Teismas pripažino negaliojančiomis kolektyvinių sutarčių nuostatas dėl privalomo darbuotojų išėjimo į pensiją sulaukus 65 metų, kadangi nacionalinėje teisėje nebuvo nuostatos, numatančios tokį privalomą išėjimą į pensiją. Remdamasis Užimtumo lygybės direktyva, Teismas nustatė, kad reikalavimas darbuotojams išeiti į pensiją sulaukus 65 metų prilygsta diskriminacijai dėl amžiaus, jei neegzistuoja nuostata, pateisinanti skirtingą požiūrį dėl amžiaus įvertinant „teisėtą užimtumo politiką, darbo rinką ir profesinio mokymo tikslus“.

2004 m. gruodžio mėn. Ispanijos Vyriausybė priėmė įstatymo projektą, numatantį galimybę į kolektyvines sutartis vėl įtraukti tokias nuostatas, susiedama jas su „teisėta užimtumo politika, darbo rinka ir profesinio mokymo tikslais“. Tai reiškia, kad Parlamentui priėmus šį įstatymą tokios nuostatos nereikš diskriminacijos dėl amžiaus, jei bus laikoma, kad tokios nuostatos objektyviai ir tinkamai pagrįstos.

Jungtinė Karalystė: nustatytas pirmas diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos atvejis pagal reglamentą, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Užimtumo lygybės direktyva

2005 m. sausio mėn. buvo nustatytas pirmas 2003 m. Užimtumo lygybės (seksualinės orientacijos srityje) reglamento pažeidimas. Stratfordo užimtumo tribunolas Londone nustatė, kad ieškovas verslo vadybininkas, tam tikrą laiką užgauliotas bendrovės „Cleanaway“ vyresniųjų personalo narių, buvo priverstas išeiti iš tarnybos, kurioje uždirbdavo 54 000 svarų (apie 78 400 eurų) per metus. Jam buvo priteista 35 345 svarų (apie 51 300 eurų) kompensacija už neteisėną teisiškai numanomą atleidimą iš darbo, persekiojimą ir diskriminaciją. Tribunolas nustatė, kad jo darbdavys nepripažino ir nesprenė šios problemos, nepaisydamas ankstesnių homoseksualių personalo narių skundų. „Cleanaway“ žmogiškųjų išteklių skyrius nesugebėjo užtikrinti, kad vyresnieji vadybininkai suvoktų nuorodas į seksualinę orientaciją esant nepriimtinas.

Teisės gynimo priemonės ir sankcijos pažeistoms asmenų teisėms apsaugoti

Pagal šias direktyvas nacionaliniai teismai privalo užtikrinti, kad būtų tinkamai atlyginama žala, patirta dėl vienodo požiūrio principo pažeidimų. Diskriminuojantiems asmenims taikomos sankcijos turi būti *veiksmingos* (t. y. pasiekiančios norimą rezultatą), *proporcingos* (t. y. tinkamai atspindinčios patirto nuostolio ir (arba) žalos dydį bei pobūdį) ir *atgrasančios* (t. y. atgrasančios nuo būsimų diskriminacijos veiksmų). Kol kas dar anksti tiksliai įvertinti, ar ES valstybėse narėse egzistuojančios sankcijos atitinka šį reikalavimą. Tai taps aiškiau nacionaliniams teismams priimant daugiau sprendimų konkrečiose bylose.

Kai kurios valstybės narės už tam tikrų formų diskriminaciją tradiciškai taiko baudžiamąsias sankcijas, ypač baudas ir įkalinimą. Tačiau EB direktyvos dažniausiai yra įgyvendinamos civilinėje, darbo ir administracinėje teisėje, todėl tikėtina, kad ateityje dažnesnės bus tokios sankcijos kaip kompensacijos. Finansinė kompensacija gali būti tokia: kompensacija už buvusius bei būsimus nuostolius ir už įžeidimą, žalos atlyginimas už asmens įžeidimą (pavyzdžiui, už psichologinę žalą) arba pamokomasis žalos atlyginimas diskriminuojančiam asmeniui nubausti. Šiuo atveju nukentėjusiajam yra kompensuojama tiesiogiai, tuo tarpu baudžiamosios teisės baudos yra mokamos valstybei. Kitos teisės gynimo priemonės apima laikinas teisės gynimo priemones diskriminacijai sustabdyti ir įpareigoti diskriminuojantį asmenį imtis veiksmų, kad būtų užkirstas kelias nukentėjusiojo diskriminacijai arba sumažintas tokios diskriminacijos poveikis (pavyzdžiui, nurodyti sugrąžinti jį arba ją į darbą arba nustatyti konkretų praktikos kodeksą). Kartais bendrovėms ir organizacijoms taikomos specifinės sankcijos, kurios skiriasi nuo fiziniams asmenims taikomų sankcijų.

Šalia bendresnių civilinių, baudžiamųjų ar administracinių sankcijų (arba vietoj jų) daugelyje šalių taikomos specialios sankcijos diskriminacijos padarytai žalai atlyginti. Pavyzdžiui, Belgijoje sankcijos gali būti tokios: baudžiamosios teisės nuobaudos, įkalinimas ir kompensacija už patirtą žalą; žalos išieškojimas civiline tvarka; sutarties sąlygų panaikinimas ir paskelbimas negaliojančiomis; nurodymas nutraukti diskriminacinę praktiką ir nuosprendžio skelbimas. Dėl diskriminacijos (persekiojimo) pateiktą skundą ir dėl to atleisti darbuotojai gali būti gražinti į darbą ir gauti darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką arba reikalauti žalos atlyginimo, prilygstančio šešių mėnesių atlyginimui.

Pagal Italijos potvarkius, perkeliančius šias direktyvas į nacionalinę teisę, teisėjai gali nurodyti nutraukti diskriminaciją, pašalinti jos padarinius ir atkurti situaciją, buvusią iki diskriminacijos pradžios. Tokia praktika pagrįsta tuo, kad kiekvienas diskriminacijos veiksmas yra neteisėtas ir todėl niekinis. Diskriminacija pagrįstas atleidimas iš darbo visada yra vertinamas kaip niekinis ir negaliojantis, o nepagrįstai atleisti darbuotojai gali būti gražinti į darbą. Teisėjai gali nurodyti, kad sprendimas būtų paskelbtas viename iš nacionalinių laikraščių. Nukentėjusieji gali kreiptis dėl finansinės ir kitos žalos kompensavimo. Valstybės įstaigos gali panaikinti pasiūlymus, nutraukti tiekimo kontraktus ar finansinę paramą bet kuriai įmonei, jei nustatoma, kad tokia įmonė užsiima diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar tautybės. Tam tikrais atvejais įmonėms gali būti iki dvejų metų uždrausta dalyvauti konkursuose arba gauti finansinę paramą.

Europos lygybės institucijų tinklui „Equinet“ vadovauja Nyderlandų vienodo požiūrio komisija, o Migracijos politikos grupė atlieka sekretoriato vaidmenį.

„Equinet“ tikslas – plėtoti ES šalių lygybės institucijų, šiuo metu atstovaujančių aštuoniolikai valstybių narių, bendradarbiavimą ir palengvinti informacijos mainus ES lygybės įstatymų vienodam taikymui užtikrinti ir teisinei apsaugai nuo diskriminacijos suvienodinti.

Mes ne tik padedame savo įgaliojimus įgyvendinančioms lygybės institucijoms keistis teisine patirtimi ir nuomonėmis apie vykdymo užtikrinimo strategijas bet ir skatiname dialogą su Europos institucijomis lygybės aspektų įtraukčiai į ES politiką ir programas skatinti.

„Equinet“ veiklos būdai – tai darbo grupių veikla, personalo mokymai ir informacijos apie darbo praktiką ir apie visoje ES galiojančius įstatymus bei politiką mainai. Tuo būdu sudaromos sąlygos ne tik lygybės institucijų veiklai gerinti, bet ir jų nepriklausomam statusui stiprinti bei veiksmingesnei paramai nukentėjusiesiems nuo diskriminacijos užtikrinti. Taip bendradarbiaudamos lygybės institucijos galės semtis kitų šalių patirties ir pateikti geriau motyvuotas rekomendacijas dėl teisės aktų leidybos ir procedūrų savo šalyse.

Kadangi šis tinklas pagal Bendrijos veiksmų programą bus remiamas iki 2006 m. pabaigos, vienas iš mūsų artimiausių tikslų – sudaryti sąlygas veiklai po nurodyto termino tęsti.

ALEX-GEERT CASTERMANS, NYDERLANDŲ VIENODO POŽIŪRIO KOMISIJOS PIRMININKAS

Lygybės institucijos ES valstybėse narėse

Rasinės lygybės direktyvos (2000/43/EB) 13 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės narės įsteigtų instituciją rasinei ir etninei lygybei skatinti. Jos kompetencijai priskiriama nepriklausoma pagalba nukentėjusiesiems nuo diskriminacijos teikiant skundus dėl diskriminacijos, nepriklausomi diskriminacijos tyrimai ir rekomendacijos su diskriminacija susijusiais klausimais. Daugelis lygybės institucijų yra įgaliotos spręsti klausimus, susijusius ne tik su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės, bet ir su kitomis priežastimis. ES teisėje tokio reikalavimo nėra, tačiau Europos Komisija tai labai skatina (žr. lentelę, kurioje pateiktas lygybės ir panašių institucijų dvidešimt penkiose ES valstybėse narėse bei Rumunijoje sąrašas ir nurodytos jų kompetencijos sričiai priskiriamos diskriminacijos formos).

Lygybės institucijos (ar panašios institucijos)

	Lygybės institucija	Informacija kontaktams	Priežastys
Belgija	Lygių galimybių ir pasipriešinimo rasizmui centras — <i>Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme</i> — <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding</i>	Tel. (32) 2 212 3000 www.diversiteit.be	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat kitos priežastys
Čekijos Respublika	Ombudsmenas — <i>Veřejný ochránce práv</i>	Tel. (420) 542 542 111 www.ochrance.cz	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat lytis
Danija	Danijos žmogaus teisių institutas — <i>Institut for Menneskerettigheder</i>	Tel. (45) 326 98888 www.humanrights.dk	Rasė ir etninė priklausomybė
Vokietija	Federalinės Vyriausybės įgaliotinis migracijos, pabėgėlių ir integracijos klausimams — <i>Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration</i> Federalinės Vyriausybės įgaliotinis neįgaliųjų reikalams — <i>Behindertenbeauftragte</i>	Tel. (49) 30 20655-1835 arba (49) 1888-555-1835 www.integrationsbeauftragte.de Tel. (49) 1888 5272944 www.behindertenbeauftragter.de	Rasė ir etninė priklausomybė Negalia
Estija	Estijos teisingumo kanclerio biuras — <i>Eesti Vabariigi Oiguskantsler</i>	Tel. (372) 693 8400 www.oiguskantsler.ee	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat lytis ir kitos priežastys
Graikija	Graikijos ombudsmenas	Tel. (30) 801 11 25 000 www.synigoros.gr	Visos priežastys
Ispanija	Nacionalinė taryba neįgaliųjų klausimams — <i>Consejo Nacional de la Discapacidad</i> Ombudsmenas — <i>El Defensor del Pueblo</i>	Tel. (34) 91 363 70 00 www.mtas.es Tel. (34) 91 432 79 00 www.defensordelpueblo.es	Negalia Visos priežastys
Prancūzija	Kovos su diskriminacija ir lygybės tarnyba — <i>Haute autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité</i>	Tel. (33) 08 1000 5000 www.le114.com	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat lytis ir kitos priežastys
Airija	Lygybės tarnyba — <i>Equality Authority</i>	Tel. (353) 1 4173333 www.equality.ie	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat kitos priežastys
Italija	Nacionalinė kovos su diskriminacija tarnyba — <i>Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali</i>	Tel. 39) 06 42153 261 www.pariopportunita.gov.it	Rasė ir etninė priklausomybė
Kipras	Įgaliotinio administraciniam klausimams (ombudsmeno) tarnyba	Tel. (357) 22 45 63 00 ombudsman@cytanet.com.cy	Rasė ir etninė priklausomybė, taip pat religija, politiniai ar kitokie įsitikinimai, kalba, pilietybė
Latvija	Latvijos žmogaus teisių tarnyba — <i>Valsts Cilvēktiesību Birojs</i>	Tel. (371) 7287210 www.vcb.lv	Visos priežastys
Lietuva	<i>Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba</i>	Tel. (370) 5 261 27 87 www.lygybe.lrs.lt	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys

Lygybės institucijos (ar panašios institucijos)

	Lygybės institucija	Informacija kontaktams	Priežastys
Liuksemburgas	Speciali nuolatinė komisija kovai su rasine diskriminacija — <i>Commission spéciale permanente contre la discrimination raciale</i>	Tel. (352) 478 36 92	Rasė ir etninė priklausomybė
Vengrija	Vienodo požiūrio tarnyba — <i>Egyenlő Bánásmód Hatóság</i>	Tel. (36) 1 235 45 05 ebh@icsszem.hu	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat lytis ir kitos priežastys
Malta	Neįsteigta. Galbūt bus išplėsta Nacionalinės vyrų ir moterų lygių galimybių skatinimo komisijos kompetencija		
Nyderlandai	Vienodo požiūrio komisija — <i>Commissie Gelijke Behandeling</i>	Tel. (31) 30 888 38 88 www.cgb.nl	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys, taip pat lytis ir kitos priežastys
Austrija	Vienodo požiūrio tarnyba — <i>Anwaltschaft für Gleichbehandlungsfragen</i> Lygių užimtumo galimybių ombudsmenas — <i>Anwältin für die Gleichbehandlung von Frauen und Männern in der Arbeitswelt</i>	Tel. (43) 1 532 0244	Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys (išskyrus negalia), taip pat lytis
Lenkija	Igaliotinis pilietinių teisių apsaugos klausimams — <i>Rzecznik Praw Obywatelskich</i> Vyriausybės įgaliotasis atstovas lygaus moterų ir vyrų statuso klausimams — <i>Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mezczyzn</i> Vyriausybės įgaliotasis atstovas neįgalųjų klausimams — <i>Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych</i>	Tel. (48) 22 55 17 700 www.brpo.gov.pl Tel. (48) 22 520 08 31 www.rownystatus.gov.pl Tel. (48) 22 826 96 73 www.mpips.gov.pl/ osobynepełnosprawne.php	Visos priežastys Visos abiejose direktyvose nurodytos priežastys (išskyrus negalia), taip pat lytis Negalia
Portugalija	Vyriausiasis imigracijos ir tautinių mažumų komisaras — <i>Alto Comissariado para a Imigração e Minorias Étnicas</i>	Tel. (351) 218 10-61 00 www.acime.gov.pt	Rasė ir etninė priklausomybė
Slovėnija	Lygių galimybių tarnyba — <i>Urad za enake možnosti</i>	Tel. (386) 1 478 84 60 www.uem-rs.si	Visos priežastys
Slovakija	Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras — <i>Slovenského národného strediska pre ľudské práva</i>	Tel. (421) 2 572 039 11/14 www.snslp.sk	Visos priežastys
Suomija	Mažumų ombudsmenas — <i>Vähemmistövaltuutettu</i>	Tel. (358) 10 60 47048 www.vahemmistovaltuutettu.fi	Rasė ir etninė priklausomybė
Švedija	Ombudsmenas kovai su etnine diskriminacija — <i>Ombudsmannen mot etnisk diskriminering</i> Negalios ombudsmenas — <i>Handikappombudsmannen</i>	Tel. (46) 8 508 887 00 www.do.se Tel. (46) 8 20 17 70 www.handikappombudsmannen.se	Rasė ir etninė priklausomybė Negalia
Jungtinė Karalystė	Neįgalųjų teisių komisija — <i>Disability Rights Commission</i> Šiaurės Airijos lygybės komisija — <i>Equality Commission for Northern Ireland</i> Rasinės lygybės komisija — <i>Commission for Racial Equality</i>	Tel. (44) 8457 622 633 www.drc-gb.org Tel. (44) 28 90 500600 www.equalityni.org Tel. (44) 20 7939 0000 www.cre.gov.uk	Negalia Rasė ir etninė priklausomybė, religiniai įsitikinimai ir politinės pažiūros, lytis, negalia, seksualinė orientacija Rasė ir etninė priklausomybė
Rumunija	Rumunijos nacionalinė kovos su diskriminacija taryba — <i>Consiliul National pentru Combaterea</i>	Tel. (40) 21 312 6578/79 www.cncd.org.ro	Visos priežastys

Romų situacijos ES gerinimas

Ištisus amžius romai ¹ buvo diskriminuojami ir persekiojami. Nors dėl jų istorinės kilmės kartais kildavo diskusijų, dabar beveik visuotinai sutariama (ypač remiantis kalbiniais duomenimis), kad romai yra kilę iš grupių, kurios iškeliavo iš Indijos subkontinento pirmojo mūsų eros amžiaus pabaigoje.

Ne visose šalyse kaupiami statistiniai duomenys apie etninę kilmę, tačiau manoma, kad ES gyvena apie 3–4 mln. romų ir galbūt dar 2–3 mln. romų – Bulgarijoje ir Rumunijoje, kurios rengiasi įstoti į ES 2007 m.

ES plėtra padėjo sutelkti dėmesį į diskriminaciją ir atskirtį, su kuria susiduria romų bendruomenės „naujosiose“ ir „senosiose“ valstybėse narėse. Sprendžiant šias problemas nacionaliniams, regioniniams ir vietos subjektams tenka didžioji atsakomybės dalis. Tačiau pasitelkiant ES politiką ir programas galima paremti nacionalinių valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės pastangas. Šioje ataskaitos dalyje pristatomos kelios pastarojo meto Europos Komisijos iniciatyvos socialinei romų įtraukčiai skatinti.

PROBLEMAS POBŪDIS IR MASTAS

Romai susiduria su įvairaus lygio diskriminacija ir socialine atskirtimi visoje ES. Šalyse, kuriose kaupiami statistiniai duomenys ar kuriose buvo atliktos apklausos, turima informacija leidžia teigti, kad romų išsilavinimo lygis gerokai žemesnis, nedarbo lygis daug didesnis, pajamų lygis daug žemesnis, o sveikatos būklė blogesnė nei kitų gyventojų grupių (žr. Europos Komisijos dokumentą *Romų situacija išsiplėtusioje Europos Sąjungoje* ²). Daugelyje valstybių narių romų vaikai dažnai atskiriami mokyklose, lanko „specialias mokyklas“ vaikams su mokymosi sunkumais arba yra skiriami į specialias klases. Be to, daugelis romų gyvena skurdžiuose ir izoliuotuose rajonuose, kuriuose vyrauja blogos kokybės būstai, trūksta pagrindinių paslaugų ir nepakanka geros kokybės sveikatos priežiūros (žr. lentelę).

(1) Terminu „romai“ šioje ataskaitoje apibrėžiami asmenys, kurie save įvardija kaip romus, čigonus, keliautojus, manušus, sinti ir kitas „čigonais“ vadinamas grupes. Vartojant terminą „romai“ nenorima sumenkinti didelės šios bendruomenės egzistuojančios įvairovės ar skatinti stereotipų formavimą.

(2) http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf

Romų situacija ES valstybėse narėse

Toliau pateikiami statistiniai duomenys leidžia geriau suprasti romų situaciją Europoje.

2002–2003 m. per pusę vaikų Slovakijos specialiosiose mokyklose buvo romų kilmės.

2003 m. Vokietijoje mokyklą lankė tik pusė romų vaikų, iš kurių 80 proc. lankė specialiąsias mokyklas.

Vengrijos, Bulgarijos, Lenkijos ir Slovėnijos specialiosiose mokyklose romų vaikų neproporcingai daug.

Pagal oficialius duomenis 2003 m. per 85 proc. darbinio amžiaus romų Slovakijoje neturėjo darbo.

Remiantis 2001 m. pabaigoje JTTP atlikto tyrimo duomenimis, Bulgarijoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje per 80 proc. romų pajamų lygis buvo žemiau nacionalinio skurdo lygio.

Pasak to paties tyrimo, apie 45 proc. Vengrijos ir Slovakijos romų būstuose nebuvo tualetų.

Apie 6 proc. Rumunijoje ir 45 proc. Bulgarijoje apklaustų romų būstuose nebuvo vandens.

Šaltinis: Europos Komisijos dokumentas *The Situation of Roma in an enlarged European Union* ir Jungtinių Tautų Plėtros Programos (JTTP) dokumentas *Avoiding the Dependency Trap*.

SUDERINTOS PASTANGOS ROMŲ SITUACIJAI GERINTI

Pirmojoje šios ataskaitos dalyje apibūdinti ES kovos su diskriminacija teisės aktai gali padėti romams ginti savo teisę į vienodą požiūrį įsidarbinimo, mokymo, švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, būsto, prekių ir paslaugų srityje. Įgyvendindama Bendrijos kovos su diskriminacija veiksmų programą, Europos Komisija romų interesų gynėjų organizacijoms ir kitoms nevyriausybinėms organizacijoms rengia mokymus, kurių metu suteikiama teisinė ir praktinė informacija, būtina norint ginti diskriminacijos aukas.

ES aktyviai stebi elgesį su mažumomis, įskaitant romus, ir jų apsaugą narystei besirengiančiose šalyse kandidatėse. ES rasizmo ir ksenofobijos stebėsenos centras neseniai suaktyvino savo veiklą, susijusią su romų situacijos ES valstybėse narėse stebėjimu. Be to, Komisija skatina nacionalines valdžios institucijas, rengiančias nacionalinius užimtumo ir socialinės įtraukties planus, atsižvelgti į romų bendruomenių poreikius.

ES lėšos skiriamos papildomai remti romų įtrauktį. Komisija bendradarbiauja su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, siekdama užtikrinti, kad lėšos pasiektų gavėjus ir kad būtų gerinamos politikos stebėsenos ir vertinimo sistemos. Toliau yra pateikiama keletas ES remiamų projektų pavyzdžių.

Siekdama spręsti įvairialypius romams kylančius iššūkius, Komisija imasi veiksmų ES politikos ir programų darniam veikimui užtikrinti. Pirmiausia buvo užsakytas tyrimas (žr. lentelę) romų situacijai išsiplėtusioje ES iširti ir atitinkamai politikai apžvelgti. Šis tyrimas atliktas bendradarbiaujant su romų nevyriausybinėmis organizacijomis ir konsultuojantis su nacionalinėmis valdžios institucijomis.

Romų situacija išsiplėtusioje Europos Sąjungoje

Pagal Bendrijos kovos su diskriminacija ir socialinės įtraukties programas finansuotame tyrime buvo nagrinėjamos romų gyvenimo ir darbo sąlygos tose ES šalyse, kuriose jų gyvena daugiausia. Tuo pagrindu buvo pateikta keletas politikos rekomendacijų švietimo, užimtumo, būsto ir sveikatos priežiūros srityje. Konkrečiai Europos Sąjungai buvo rekomenduota:

- didinti informuotumą apie romų situaciją bei jų patiriamą diskriminaciją ir stebėti Rasinės lygybės direktyva besiremiančių įstatymų poveikį;
- stiprinti įvairios ES politikos bei programų ir ES bei kitų tarptautinių organizacijų veiklos koordinaciją;
- įtraukti romus į politikos formulavimo, įgyvendinimo ir vertinimo veiklą ir užtikrinti, kad į romų problemas būtų atsižvelgiama atitinkamoje ES ir nacionalinėje politikoje;
- nustatyti programų romų situacijai gerinti veiksmingumo stebėsenos ir vertinimo metodus;

valstybėms narėms rekomenduota:

- pripažinti romus kaip atskirą etninę grupę, kad jai būtų galima taikyti prioritetinius veiksmus pagal socialinės įtraukties ir užimtumo politiką;
- bendradarbiaujant su Europos Komisija sukurti duomenų apie etninę priklausomybę rinkimo metodus;
- užtikrinti, kad visose nacionalinės ir vietos valdžios institucijose veiktų už romų įtrauktį atsakingi organai;

o romų organizacijos turėtų:

- aktyviau siekti panaikinti stereotipišką požiūrį į romus ir išankstines nuostatas jų atžvilgiu;
- skatinti tautinių mažumų situacijos stebėseną jų problemoms veiksmingiau nustatyti;
- būti įtrauktos į Europos nevyriausybinės organizacijas, tinklus, kurie užsiima kova su diskriminacija ir propaguoja pagrindines teises.

Ataskaitą anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis galima rasti internete:

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf

Reaguodama į tyrimo rekomendacijas, Komisija įsteigė specialią tarpžinybinę grupę, kurios paskirtis – tinkamai koordinuoti įvairią politiką ir programas, įgyvendinamas romų problemoms spręsti. Grupėje atstovaujama keturiolikai skirtingų Komisijos direktoratų, veikiančių ne tik tokiose srityse, kaip užimtumas ir socialiniai reikalai, bet ir plėtra ir užsienio reikalai, švietimas ir kultūra, teisingumas ir žmogaus teisės, sveikatos priežiūra, regioninė politika ir kaimo plėtra ir kt. Tuo būdu siekiama parengti politikos gaires, keistis informacija tarp visų suinteresuotų direktoratų, siekti kuo geriau panaudoti turimas lėšas ir mokytis iš ankstesnės patirties.

Be to, šioje srityje ES bendradarbiauja su tarptautinėmis organizacijomis. Pavyzdžiui, Europos Komisija yra 2005 m. vasario mėn. Sofijoje pradėtos įgyvendinti *Romų įtraukties dekados (2005–2015)* iniciatyvinio komiteto narė (žr. lentelę).

Romų įtraukties dekada (2005–2015)

Romų įtraukties dekados iniciatyvai 2005 m. vasario mėn. pritarė Bulgarijos, Kroatijos, Čekijos Respublikos, Vengrijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Rumunijos, Serbijos ir Juodkalnijos, Slovakijos Vyriausybės. Šią iniciatyvą remia Atviros visuomenės institutas, Pasaulio bankas ir kai kurios kitos tarptautinės organizacijos.

Šia iniciatyva, kuri bus įgyvendinama iki 2015 m., siekiama panaikinti atotrūkį tarp romų ir kitų gyventojų šalyse dalyvėse. Tarptautinis iniciatyvinis komitetas, kurį sudaro suinteresuotų vyriausybių, tarptautinių rėmėjų ir pačių romų atstovai, įvardijo keturias prioritетines veiklos sritis – švietimą, užimtumą, sveikatą ir būstą – ir tris daugiaplius klausimus – skurdą, diskriminaciją ir lytį.

Parama romams pagal PHARE programą

PHARE programos tikslas – padėti Vidurio ir Rytų Europos valstybėms spręsti ekonomines ir socialines problemas ir pasirengti stojimui į ES. Nuo 1998 m. per 100 mln. eurų PHARE lėšų buvo skirta projektams romų mažumos situacijai gerinti

šalyse, kuriose jie sudaro didelę gyventojų dalį. Didelės sumos ir toliau skiriamos Bulgarijoje bei Rumunijoje įgyvendinamoms programoms, kurių pagrindiniai gavėjai yra romai; į daugelio tokių programų įgyvendinimą aktyviai įtraukiami patys romai.

Pavyzdžiui, Rumunijoje įgyvendinamas Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos koordinuojamas projektas „Mokslo pasiekiamumas socialiai remtinoms grupėms“, jo tikslas – pakeisti egzistuojančią švietimo praktiką pasitelkiant romų mokyklų inspektorius, kurie būtų tarpininkai tarp švietimo įstaigų ir mokymo personalo (daugiau pavyzdžių galima rasti internete: http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/phare_evaluation_pdf/revisioned_minorities_thematic_raw_161204.pdf).

Parama romams per struktūrinius fondus

Iš Europos socialinio fondo (ESF) – vieno iš ES struktūrinių fondų – teikiama parama keletui projektų naujosiose ir „senosiose“ valstybėse narėse romų ir kitų socialiai remtinų grupių įsidarbinimo galimybėms gerinti, ypač užtikrinant geresnį švietimą ir mokymą.

Geras pavyzdys – ACCEDER projektas Ispanijoje, įgyvendinamas pagal tarpreregioninę programą „Kova su diskriminacija“, skirtą socialiai remtinų grupių problemoms darbo rinkoje spręsti. Projekto tikslas – iki jo įgyvendinimo pabaigos 2006 m. įdarbinti 4 000 romų ir siekiant šio tikslo:

- padėti jiems įgyti profesinę kvalifikaciją;
- pritaikyti mokymo programas bei įdarbinimo tarnybas jų specifiniams poreikiams;
- didinti informuotumą apie romų patiriamą diskriminaciją ir gerinti visos visuomenės požiūrį į juos;
- skatinti aktyvesnes priemones jų gyvenimo sąlygoms ir galimybėms viešųjų paslaugų srityje gerinti.

Be to, daug pagalbos romams projektų finansuojama per EQUAL iniciatyvą, kuri remiama iš ESF lėšų skatinant naujoviškus metodus nepalankiai įsidarbinimo situacijai gerinti. Nuo 2001 m. iki 2004 m. 45 finansuoti projektai buvo skirti tik romams arba romams ir kitoms socialiai remtinoms grupėms (žr. lentelėje pateikiamus pavyzdžius). Naujame EQUAL programos etape, kuris pradedamas įgyvendinti 2005 m., romams skiriama apie 80 naujų projektų.

EQUAL projektų pavyzdžiai

Austrijoje įgyvendintas „Mri Buti“ projektas“, kurio metu pasitelkiant profesinį orientavimą ir konsultacijas siekta padėti romams rasti darbą Burgenlando regione. Vengrijoje romų tautybės vyrai ir moterys buvo rengiami vietoje paklausą turintiems darbams, pavyzdžiui, mūryti ir prižiūrėti vaikus. Vokietijoje įgyvendintas projektas, kurio metu buvo išmėginti nauji metodai, padedantys suteikti darbo (pavyzdžiui, švietimo ar socialinio darbo tarpininkų) kvalifikaciją romų ir sinti tautybės asmenims. Prancūzijoje ir Airijoje romų ir keliautojų bendruomenių nariams padedama steigti naują verslą.

Romai Briuselyje – Lívia Járóka, Europos Parlamento narė

Lívia Járóka buvo pirmoji romų kilmės Europos Parlamento narė iš „naujųjų“ ES valstybių narių, išrinkta 2004 m. birželio mėn. Ji – socialinė antropologė, bebaigianti doktorantūros studijas tautinių mažumų klausimais Londono universiteto koledže. Pirmiausiai ji mano esanti visų Vengrijos žmonių atstovė Parlamente, tačiau kadangi daugelis jų yra romai, ji taip pat teigia galinti būti

tarpininkė tarp skirtingų romų klausimais užsiimančių institucijų ES lygiu ir atstovų grupių, kurios sprendžia šiuos klausimus vietose.

Pasak jos, „iš esmės visuomenė menkai pažįsta romus; dėl vyraujančių stereotipų jie dažnai vertinami kaip viena grupė, kuriai būdinga bendra tapatybė ir tie patys – labai idealizuoti arba itin neigiami – bruožai. Iš tiesų keletui milijonų Europos romų, kaip ir bet kuriai kitai nevienalytei tautinei grupei, būdingos skirtingos kalbos ir kultūros, nevienodos vietinės sąlygos, skirtingi įgūdžiai bei gabumai. Jų pačių bendrą čigonų tapatybę dažnai lemia tokia pat diskriminacijos ir atskirties patirtis. Būtina keisti vyraujančią nuomonę apie čigonus, demistifikuoti žmonių susidarytą jų įvaizdį, o stereotipus pakeisti tikrove“.

Jos manymu, dėl šios supaprastintos ir neteisingos nuomonės klaidingai suvokiama, kurie politikos klausimai sietini su romais, o kurie – ne. *„Romų diskriminacijos ar kultūriniai klausimai turi būti sprendžiami pasitelkiant konkrečias priemones. Problemas, su kuriomis romai susiduria švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros ir būsto srityje, būtina spręsti be nuorodos į romų situacijos specifiką. Kitą tariant, būtina įgyvendinti politiką, kuri padėtų užtikrinti visiems, nepaisant jų etninės priklausomybės, vienodas galimybes gauti gerą išsilavinimą, gerą darbą, aukštą sveikatos priežiūros lygį ir taip toliau“.*

Ji yra įsitikinusi, kad geras būdas romų įvaizdžiui keisti – tai siekti, kad daugiau romų dalyvautų politikoje ir žiniasklaidoje: *„Norėčiau, kad daugiau romų dalyvautų sprendimų priėmimo procese; siekdama šio tikslo glaudžiau bendradarbiauju su nevyriausybinėmis organizacijomis ir, nepaisant partinės priklausomybės, – su visais, kas gali prisidėti, kad romų situacija taptų geresnė. Manau, kad šiuo požiūriu su Atviros visuomenės parama Europos Komisijos įgyvendinama stažuotės programa yra puiki iniciatyva; šiuo metu siekiu sudaryti panašias galimybes stažuotėms Parlamente surengti“.*

„Žiniasklaida taip pat yra ta sritis, kurioje gyvybiškai svarbus aktyvesnis romų dalyvavimas. Žiniasklaidoje esama tam tikrų isteriškų nuostatų romų atžvilgiu – per daug dažnai klaidingai ir nepriimtina teigiama, kad jie kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Manau, kad 2007 m. rengiami Lygių galimybių metai – tai puiki proga vyraujančiai nuomonei apie romus pakeisti. Mes jau formuluojame idėjas ir iniciatyvas, kurios padėtų užtikrinti, kad Lygių galimybių metai turėtų realų poveikį.“

Iš kitų dviejų struktūrinių fondų – Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo – taip pat finansuojamos įvairios skurdžiuose rajonuose gyvenantiems romams ir kitiems gyventojams skirtos programos. Tokiuose rajonuose ERPF lėšos skiriamos keliams ir kitai pagrindinei infrastruktūrai (pavyzdžiui, švaraus vandens tiekimo ir pagrindinių kanalizacijos sistemų) statyti, mokykloms bei ligoninėms renovuoti ir smulkiam verslui steigti, o iš EŽŪOGF teikiama parama socialiai remtinoms bendruomenėms kaimo rajonuose.

BENDRIJOS VEIKSMŲ PROGRAMA – DĖMESYS ROMAMS

Bendrijos veiksmų programa, įsteigta naujiems ES kovos su diskriminacija teisės aktams paremti, papildomi iš struktūrinių fondų remiami projektai. Romų išsilavinimo ir įsidarbinimo problemų sprendimas nurodytas kaip vienas iš prioritetinių finansavimo pagal šią programą tikslų. Be to, romų organizacijos raginamos kreiptis dėl finansinės paramos projektams kitose prioritetinėse srityse, tokiose kaip nevyriausybinų organizacijų plėtros bendradarbiavimas, su diskriminacija susiduriančių asmenų teisių gynėjų rengimas ir diskriminacijos stebėsenos priemonių plėtra (pagal šią veiksmų programą remiamų projektų sąrašą galima rasti internete: http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/result006_en.htm).

Šiuo metu pagal šią programą remiami penki projektai konkrečioms romų problemoms spręsti; juose dalyvauja organizacijos iš įvairių ES šalių (žr. lentelėse pateikiamus pavyzdžius).

Projektas Europos Sąjungos
sindikato komiteto
prieš diskriminaciją
romų vaikams

Kokybiškas romų vaikų švietimas be diskriminacijos

Projekto tikslas – didinti informuotumą apie romų vaikams kylančias problemas ir apie būtinybę spręsti tokias problemas. Jis yra skirtas mokytojams ir jų profesinėms sąjungoms, švietimo įstaigoms ir tėvams; šiuo projektu siekiama gerinti mokyklinio lavinimo kokybę ir keisti egzistuojančią politiką šioje srityje.

Kaip teigia projekto vadybininkė Elena Jenaro, „Europos lygiu daug nuveikta kovojant su romų diskriminacija Rytų Europoje, tačiau tai yra pirmas projektas romų vaikų švietimui gerinti, kuriame dalyvauja mokytojų profesinės sąjungos. Romų vaikai yra svarbi visuomenės ateities dalis, o mokytojų profesinės sąjungos šiuo požiūriu vaidina svarbų vaidmenį“.

Konkretus projekto rezultatas – numatomi parengti nacionaliniai veiksmų planai, kuriuose taip pat būtų pateiktos gairės profesinių sąjungų deryboms su švietimo įstaigomis. Be to, planuojama parengti priemonių paketą, kuris mokytojams padėtų atpažinti diskriminaciją ir su ja kovoti. Iš pradžių naudotis tokiu priemonių komplektu būtų išmokyti 75 mokytojai, kurie galėtų parengti dar bent po 10 mokytojų, kad projekto pabaigoje būtų parengta per 750 mokytojų.

Vadovas: Europos švietimo profsąjungų konfederacija – ETUCE

Partneriai: *Algemene Onderwijsbond*, PODKREPA profesinė sąjunga, Slovakijos švietimo ir mokslo darbuotojų profesinė sąjunga, Vengrijos mokytojų demokratinė sąjunga, *Syndicat des Enseignants de Hongrie*, *Syndicat des Enseignants Bulgares*

Informacija: projekto vadybininkė Elena Jenaro, el. pašto adresas: Elena.jenaro@csee-etuce.org

Romų ir sinti dalyvavimas veiksmingai politikai užimtumo ir švietimo srityje užtikrinti

Projekte dalyvauja įvairios Bulgarijos, Čekijos Respublikos, Vengrijos, Italijos ir Slovakijos nevyriausybinės organizacijos, besidominčios romų teisių užtikrinimu skirtingose srityse. Du pagrindiniai tikslai – parengti ilgalaikę politiką kovai su sisteminėmis romų ir sinti diskriminacija švietimo bei užimtumo srityje ir stiprinti nevyriausybinių organizacijų gebėjimus bei pasitikėjimą savo jėgomis, tai būtina romų bendruomenių teisėms ginti politinėje arenoje.

„Tuo būdu norima, – sako projekto vadybininkė Savelina Danova, – didinti romų ir sinti visuomenės veikėjų įgūdžius ir įtraukti juos į politikos formavimo veiklą, kad atitinkama politika atitiktų pačių romų ir sinti norus bei poreikius.“

Vienas svarbiausių tikslų – tęsti projektą pasibaigus ES finansavimui. Vienas iš šio projekto uždavinių – fiksuoti romų ir sinti diskriminacijos faktus užimtumo ir švietimo srityje ir vertinti vyriausybių programas romų švietimo srityje. Tokia medžiaga bus pagrįstos politikos rekomendacijos, kuriomis savo ruožtu remsis lobistinės pastangos politikai šiose srityse stiprinti.

Vadovas: Tarptautinė Helsinkio federacija

Partneriai: *European Roma Rights Centre* ir *European Roma Information Office*

Informacija: projekto vadybininkė Savelina Danova, el. pašto adresas: savelina.danova@errc.org

TRANSPOSE – keliautojų ir romų interesų gynėjų tinklas, remiantis pastangas organizuotai siekti lygybės

Tai yra bendras Airijos keliautojų judėjimo, Europos romų teisių centro ir Italijos Helsinkio komiteto projektas, kuriame dalyvauja 5 šalys (Airija, Čekijos Respublika, Slovakija, Vengrija ir Italija). Projekto tikslai yra šie:

- didinti politikų bei specializuotų institucijų ir visos visuomenės informuotumą apie keliautojų ir romų diskriminaciją;
- siekti, kad keliautojai ir romai būtų geriau informuoti apie egzistuojančią teisinę apsaugą ir antidiskriminacines priemones;
- didinti keliautojų ir romų solidarumą kovos su diskriminacija veikloje;
- parengti kvalifikuotus keliautojų ir romų interesų gynėjus, kurie galėtų užtikrinti, kad ES lygybės direktyvos būtų taikomos vietose.

Anne Jennings-Tauciene tvirtino: *„TRANSPOSE programa keliautojams ir romams suteikia unikalią galimybę įgyti įgūdžių, reikalingų bendruomenių interesams ginti. Šios iniciatyvos tikslas – suteikti galimybę naudotis informacija, kuri savo ruožtu suteiktų galimybę naudotis teisėmis. Tuo būdu siekiama sukurti stiprų vietose remiamą bendruomenės interesų gynėjų tinklą, kurio dalyviai TRANSPOSE mokymuose įgytus įgūdžius taikytų kaip veiksmingus jų bendruomenių išteklius.“*

Vadovas: Airijos keliautojų judėjimas

Partneriai: *European Roma Rights Centre* ir Italijos Helsinkio komitetas

Informacija: projekto vadybininkė Anne Jennings-Tauciene, el. pašto adresas: communityadvocacy@hotmail.com

ROMA
EDEM

Promotion
of Roma/Traveller
Integration and
Equal Treatment
in Education
and Employment

Roma EDEM – romų bei keliautojų integracijos ir vienodo požiūrio švietimo ir užimtumo srityse skatinimas

Pagrindinis projekto tikslas – sumažinti atotrūkį tarp kovos su diskriminacija teisės aktų ir santykių su romais praktikos ir užtikrinti, kad romų klausimai įsitvirtintų ES politinėje darbotvarkėje. Projektu siekiama skatinti kovą su diskriminacija viešųjų paslaugų sferoje, didinti svarbiausių viešojo ir privataus sektoriaus veikėjų informuotumą, gerinti romų ir keliautojų asociacijų bei bendruomenių, ypač moterų, gebėjimus, ginti jų pagrindines teises ir užtikrinti, kad informacija apie romus bei keliautojus ir jų kultūrą būtų tiksli ir be stereotipų.

Projekto vadybininkė Cristina Domínguez Robles teigė: „Projekto dviejų metų įgyvendinimo laikotarpiui numatyta veikla – tai kiekvienoje iš dalyvaujančių šalių rengiami romų ir keliautojų asociacijoms skirti seminarai dėl vienodo požiūrio švietimo ir užimtumo srityje; tarptautiniai seminarai apie kovos su diskriminacija teisės aktų ir vietos politikos stebėseną; romams skirtos medžiagos (anglu, ispanų, portugalų, čekų, vengrų, rumunų ir romų kalbomis) apie lygias teises, išteklius ir geros praktikos pavyzdžius rengimas ir platinimas“.

Vadovas: *Fundación Secretariado General Gitano*

Partneriai: Šiaurės Airijos lygybės komisija, Portugalijos vyriausiojo imigracijos ir tautinių mažumų komisaro biuras, Vengrijos Parlamento nacionalinių ir tautinių mažumų teisių komisaras, Čekijos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Žmogaus teisių departamentas, Rumunijos kovos su diskriminacija nacionalinė taryba ir Romų socialinių veiksmų ir tyrimų centras (Rumunija)

Informacija: projekto vadybininkė Cristina Domínguez Robles, el. pašto adresas: gabinete@fsgg.org

„RomEco“ – romai ir darbo rinka

Pasak projekto vadybininko Jocheno Blaschke, „*kovos su romų socialine atskirtimi Europoje politika ir projektai dažniausiai yra susiję su kultūriniais klausimais, o romų integracijai visoje Europoje skatinti skiriama nepakankamai dėmesio*“.

Projekte siekiama analizuoti romų situaciją keturių šalių – Bulgarijos, Čekijos Respublikos, Vokietijos ir Italijos – darbo rinkoje ir įvertinti profesinio mokymo programas romams į ekonominę veiklą integruoti. Vienas svarbiausių tikslų – sukurti diskriminacijos, darbo rinkų, profesinio švietimo ir romų klausimų ekspertų (įskaitant ir pačius romus) tinklą nuomonėmis ir idėjomis keistis, kad būtų galima apibrėžti pagrindines sėkmingos integracijos politikos sąlygas.

Kitas tikslas – suformuluoti naujus profesinio rengimo metodus romams į darbo rinką toliau integruoti. Be to, bus parengtos brošiūros ir kitos publikacijos visuomenės informuotumui apie romų situaciją didinti.

Vadovas: *Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung* (BIVS) (Vokietija)

Partneriai: *Università degli Studi di Firenze, Dipartimento di Scienze dell' Educazione* (Italija), Dzeno asociacija (Čekijos Respublika) ir *Studii Romani* (Bulgarija)

Informacija: projekto vadybininkas Jochen Blaschke, el. pašto adresas: jochen.blaschke@emz-berlin.de; projekto koordinatorius Guillermo Ruiz, el. pašto adresas: guillermo.ruiz@emz-berlin.de

Parama romų tinklui

Bendrijosveiksmų programa taip pat siūlo finansinę paramą romų interesams ES atstovaujančiam tinklui.

Taip sudaroma galimybė politikams ir romų atstovams bendrauti bei konsultuotis romų problemų integravimo klausimais, kitaip sakant, pamėginti užtikrinti, kad į romų interesus būtų atsižvelgiama visose jiems įtakos turinčiose politikos srityse (informaciją apie ketinantiems dalyvauti taikomus reikalavimus galima rasti internete: http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/calls_en.htm).

Romai Briuselyje – Viktória Mohácsi, Europos Parlamento narė

Prieš pradėdama eiti šias pareigas 2004 m. gruodžio mėn. Viktória Mohácsi buvo Vengrijos švietimo ministerijos įgaliotinė romų vaikų segregacijos panaikinimo klausimams, o prieš tai dirbo Europos romų teisių centre Budapešte. Romų tapatybė jai, kaip Europos Parlamento narei, yra svarbiausia, ir ji turi aiškų uždavinį – kovoti už romų interesus.

„Nors mes, romai, ir esame labai nevienalytė Europos etninė grupė, mums būdinga bendra tapatybė, bendras kultūrinis paveldas ir bendra kalba, nors ir su daugeliu skirtingų dialektų. Be to, mūsų grupinę tapatybę sustiprino ištikus amžius trunkanti diskriminacija. Dėl nuolat juntamos grėsmės mūsų gyvenamose šalyse esame linkę gyventi savo bendruomenėse ir laikytis atskirai nuo kitų žmonių.“

Ji aiškiai suvokia, kas yra būtina romų situacijai visoje Europoje iš esmės pagerinti: *„Pilietinė visuomenė gali užsiimti lobizmu, nors pagrindinis vaidmuo įgyvendinant būtinus veiksmus tenka valdžios įstaigoms. Tačiau, apskritai kalbant, valdžios įstaigos yra linkusios akcentuoti kultūrinius romų problematikos aspektus, remti populiarių ir politiškai saugų romų folklorą – daug pinigų išleidžiama iniciatyvoms būtent šioje srityje. Tačiau labai mažai daroma romams integruoti į visuomenę, mažai lėšų skiriama švietimui, būstui ir užimtumui, nors tai yra svarbiausi uždaviniai pirmiau minėtam tikslui pasiekti. Alkani žmonės neturi didelio noro šokti.*

Švietimas – tai gyvybiškai svarbus klausimas, kuris man yra ypač artimas. Nepaisant romų bendruomenės dydžio, švietimo situacija visose šalyse yra labai panaši; netgi Suomijoje, kur, jei neklystu, gyvena mažiau nei dešimt tūkstančių romų, dauguma romų vaikų lanko specialias mokyklas, skirtas vaikams su mokymosi sunkumais. Vengrijoje specialias mokyklas lanko 30 proc. 6–14 metų amžiaus vaikų. Mano nuomone, tokias mokyklas baigiantys jaunuoliai taip tiesiog intelektualiai žlugdomi: jie gauna žemo lygio mokyklinį lavinimą, dėl kurio iš esmės netenka galimybės siekti tolesnio išsilavinimo. Jiems sunku ar net neįmanoma gauti darbą, todėl galų gale jie tampa priklausomi nuo socialinių pašalpų. Itin didelį romų nedarbo lygį iš dalies lemia socialinė situacija bei diskriminacija, tačiau tai priklauso ir nuo nepakankamo išsilavinimo.

2002 m. Vengrijos Vyriausybė pradėjo įgyvendinti segregacijos panaikinimo mokyklose politiką, kuria siekiama iki 2006 m. romų vaikus integruoti į bendrąją švietimo sistemą. Prieš pasiūlymo įgyvendinimą buvo atliktas tėvų apklausa. Nors beveik pusė apklaustųjų pritarė integracijos idėjai, 94 proc. nenorėjo, kad jų vaikas sėdėtų šalia romų vaiko.

Kaip Europos Parlamento narė galiu palaikyti ryšius tarp ES ir vietoje dirbančių žmonių bei teikti jiems naujausią informaciją. Aš manau, kad ES vaidina svarbų vaidmenį – ji gali raginti nacionalines vyriausybes imtis reikiamų veiksmų. Mano tikslas – užtikrinti, kad visi vaikai, nepaisant jų kilmės, turėtų vienodą teisę gauti kokybišką išsilavinimą; būčiau labai laiminga, jei iki mano įgaliojimų pabaigos būtų priimti segregaciją panaikinantys teisės aktai.

Labai optimistiškai vertinu Romų įtraukties dekadą, tačiau svarbu, kad nevyriausybinių organizacijų turėtų galimybę pasisakyti dėl numatytų lėšų skyrimo realioms problemoms spręsti ir daug ką galinčioms pakeisti programoms.“

Stažuočių programa romų absolventams

2004 m. lapkričio mėn. Komisija ėmėsi įgyvendinti Atviros visuomenės instituto remiamą stažuočių programą, pagal kurią 2005 m. įvairiose Komisijos tarnybose numatytos stažuotės dešimčiai romų tautybės universitetų absolventų. Dėl trijų mėnesių stažuotės gali kreiptis kandidatai iš naujųjų valstybių narių (išskyrus Kiprą ir Malta), Bulgarijos, Rumunijos, Kroatijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Serbijos ir Juodkalnijos bei Turkijos. Stažuočių tikslas – užtikrinti, kad dalyviai susipažintų su svarbiausiais Europos integracijos tikslais, įgytų praktinio darbo Komisijoje žinių ir sukauptų asmeninės patirties bei kontaktų, kurie būtų naudingi jų karjeroje.

Romų stažuotės

Pasak Užimtumo ir socialinių reikalų direktorato generalinės direktorės Odile Quintin, ši programa padės dalyvaujantiems absolventams „sužinoti, kaip veikia Komisija, ir prisidėti prie mūsų svarstymų...[ji bus] naudinga ne tik šiems jauniems žmonėms ir jų bendruomenei, bet ir mums, svarstantiems savo ateities kryptį“.

2005 m. gegužės 1 d. prasidedančioms stažuotėms buvo atrinkti keturi romų tautybės absolventai: Bulgarijos nacionalinės televizijos korespondentas, Rumunijos teisės ekspertas, dirbęs Demokratinės kaitos fonde Bukarešte ir Europos romų teisių centre Budapešte, keleto tarptautinių organizacijų konsultantas romų klausimais ir vienos bendruomenės ryšių koordinatorius.

Amerikos universiteto Bulgarijoje politinių mokslų absolventė Radostina Chaprazova, kuri stažuosis Užimtumo generaliniame direktorate, teigė: „Ši stažuotė man – tai ne tik išskirtinė galimybė, bet ir didelis iššūkis. Ji padės man įvertinti, ar iš tiesų galiu prisidėti ginant mano tautiečių teises ir ar pasirinkau teisingą karjeros kryptį. Bulgarija yra tikras įvairių religijų, tautinių grupių ir tautybių katilas. Tačiau esama aiškaus priešiško romams, kuris pasireiškia nenoru bendrauti, jau nekalbant apie gyvenimą kaimynystėje ar apie tai, kad vaikai lankytų tą pačią mokyklą. Tūkstančiai romų vargingai, nepriimtinais sąlygomis gyvena nuo kitų bendruomenės narių atskirtuose getuose; tai būtina keisti, o mano uždavinys – padėti užtikrinti tokius pokyčius“.

Europos Komisija

Lygybė ir nediskriminavimas. 2005 m. metinė ataskaita

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

2005 – 36 p. – 21 x 29,7 cm

ISBN 92-894-9456-5

PARDAVIMAS IR PRENUMERATA

Oficialiųjų leidinių biuro leidžiamų mokamų leidinių galima įsigyti mūsų pardavimo kioskuose visame pasaulyje.

Kaip galima įsigyti konkrečių leidinių?

Gavę pardavimo kioskų sąrašą, išsirinkite jus dominantį ir susisiekę su juo pateikite užsakymą.

Kaip gauti pardavimo kioskų sąrašą?

- Žiūrėkite Oficialiųjų leidinių biuro svetainę internete: <http://publications.eu.int/>
- Pateikite prašymą faksu (352) 2929-42758 ir gausite išspausdintą sąrašą.

Už įvairovę

Prieš diskriminavimą

Papildomos informacijos apie ES kovos su diskriminacija politiką galima gauti adresu:

Europos Komisija
Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinis direktoratas
D.3 Padalinys
B-1049 Briuselis

empl-antidiscrimination@cec.eu.int

arba mūsų svetainėje internete:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Kampanijos „Už įvairovę. Prieš diskriminavimą“ interneto svetainė:

<http://www.stop-discrimination.info>